

Uitgave Stichting Oald Hengel - Museum Hengelo

Hengelo **toen** & nu

5

In dit nummer o.a.

- Martin Stolk, veelzijdig beeldend kunstenaar
- Faghm, where the action is
- De straat waarin wij wonen

Hengelo **toen&nu**

is een tweemaandelijks uitgave van de
Stichting Oald Hengel en het
Museum Hengelo.

Beekstraat 51, 7551 DP Hengelo Ov.,
telefoon 074 - 259 42 16,
e-mail: info@museumhengelo.nl
www.museumhengelo.nl
www.twitter.com/museumhengelo
IBAN: NL30 RABO 0104 7906 52
BIC: RABONL2U

Openingstijden museum:

Maandags gesloten

Dinsdag t/m vrijdag van 13.00-17.00 uur
Zaterdag en zondag van 14.00-17.00 uur

Bestuur:

Voorzitter: Gerard van Houweninge

Secretaris: Gerard Jilleba

Penningmeester: Gerard van Houweninge

Leden: Jan van Alsté en

Gerrit ter Welle (PR en communicatie)

email: pr@museumhengelo.nl

Redactie:

e-mail: redactie@museumhengelo.nl

Gerard Jilleba, tel. 06 - 57590058.

Laura Leusink

Elske Harmsen

Wil Zwienenberg

Foto-redactie:

email: foto@museumhengelo.nl

B. Schuite, tel. 074 - 242 95 74

Donatie:

Minimum donatie: € 25,00 per jaar

Buiten Hengelo (in Nederland)

€ 29,00 per jaar

Buitenland op aanvraag.

Donatie inclusief periodiek 'Hengelo
toen&nu', exclusief deelname aan
excursies, bijeenkomsten werkgroepen.

*Opzegging donateurschap dient schriftelijk
of per email te geschieden uiterlijk in de
maand november, email: administratie@museumhengelo.nl*

**MUSEUM
HENGELO**

ISSN-nummer 1876-4606

© Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt
door middel van druk, fotocopie, microfilm
of op welke andere wijze ook, zonder
voorafgaande toestemming van de uitgever.

Het volgende nummer van 'Hengelo
toen&nu' zal verschijnen omstreeks
3 december 2015. De kopij voor dit nummer
moet, bij voorkeur via e-mail, uiterlijk
30 oktober 2015 bij de redactie binnen zijn.

Oplage: 2000 exemplaren

Opmaak: Twentie design en dtp, Hengelo
Druk: Drukkerij Roelofs, Enschede

In memoriam Riet Glas-Kroeze

Onlangs hebben we afscheid genomen van ons redactielid Riet Glas-Kroeze. Riet was al enige tijd ernstig ziek maar zoals u in het vorig nummer kon zien, is ze tot het laatst met het beschrijven van de Hengelose geschiedenis bezig geweest. Een verblijf in het ziekenhuis was de aanleiding voor haar verhaal "Vrienden van het ZGT." Het zou haar allerlaatste bijdrage worden.

Haar verhalen getuigden van een warme menselijkheid en werden graag gelezen. Vaak kwamen daar ook weer contacten en ontmoetingen uit voort. Riet was een fijn redactielid die we zullen missen.

We wensen haar kinderen en kleinkinderen en verdere familieleden sterkte met dit verlies.

Van de redactie

Ons Museum Hengelo is in beweging. Meer activiteiten, (educatieve) programma's, een herinrichting zijn erop gericht het museum voor een breed publiek aantrekkelijker te maken. De veranderingen vragen veel van onze vrijwilligers. Als bekend draait het Museum Hengelo volledig op vrijwilligers. Daarom besteedt het bestuur veel aandacht aan hun begeleiding en professionalisering.

Tegelijkertijd worden we geconfronteerd met tegenslagen. Ons bevolgen redactielid Riet Glas is ons ontvallen. En onze steun en toeverlaat bij de coördinatie en productie van het blad, Hans Leloux, heeft per direct zijn activiteiten moeten staken. Hij kampt met ernstige gezondheidsproblemen. Wij wensen hem veel sterkte.

Toch ligt er weer een nieuwe uitgave van Hengelo Toen & Nu voor u. September stond voor onze gemeente in het teken van de Maand van de Wederopbouw. Het Museum Hengelo heeft daar een belangrijke bijdrage aan geleverd. Tot december a.s. kunt u de overzichtstentoonstelling Martin Stolk, Op weg naar de toekomst bezoeken. Als openingsartikel kunt u meer over de persoon van deze beeldende kunstenaar lezen.

Verder zetten we enkele series voort: De straat waarin wij wonen, De erven van Klein Driene, popmuziek in Hengelo, Wie, wat, waar, wanneer. Ook beginnen we aan een nieuwe serie Bedrijvigheid in Hengelo in de 20e eeuw.

In dit nummer

Martin Stolk, veelzijdig en toegankelijk beeldend kunstenaar	131
Faghm, Where the action is	133
Markegrenzen in Hengelo (IV)	137
Lezers reageren	140
De straat waarin wij wonen	143
Bedrijvigheid in Hengelo in de twintigste eeuw	147
Wie, wat, waar, wanneer?	149
De erven van Klein Driene (65)	151
Dien Elferink-Rauch, dienstmeisje bij de dames Van Benthem	155
Mededelingen	159

Foto omslag: Het beeld *Op weg naar de toekomst* van Martin Stolk

Martin Stolk, veelzijdig en toegankelijk beeldend kunstenaar

Expositie “Op weg naar de toekomst”, tot december in ons museum

Gerard Jilleba

In ons augustusnummer heeft u het artikel van Hans van den Broek kunnen lezen over de beeldhouwer/bronsgieter Martin Stolk. De aan hem gewijde expositie is op 4 september geopend en is nog tot december a.s. te bezoeken. Onderstaand artikel is een bewerking van de toespraak die Gerard Jilleba bij de opening heeft gehouden, op basis van gesprekken met de kinderen Stolk. Aangevuld met elementen uit de toespraak van Bert Otter, een van de opvolgers van Martin bij Crea.

Op weg naar de toekomst

Martin heeft zijn creativiteit meegekregen van zijn opa (van moederskant) uit Genemuiden, die zijn passie voor het houtsnijden op Martin heeft overgebracht. Opa stimuleerde hem om te gaan tekenen; schetsboeken uit Martins jeugd – vanaf ongeveer zijn zevende jaar – zijn bewaard gebleven en te bezichtigen op de expositie.

De kinderen Stolk, Saskia, Enno en Dorien, zijn ten dele in de voetsporen van hun ouders getreden. Saskia doet aan bronsgieten. Dorien schildert; heeft een opleiding toegepaste vormgeving genoten. Alleen Enno is de meer technische kant opgegaan; hij is scheepswerktuigkundige.

Ook op andere manieren zijn de kinderen, en ook Trijn-tje, geconfronteerd met de creativiteit en artistieke bezigheden van papa. Ze waren voor hem een inspiratiebron, ze stonden model, zoals blijkt uit zijn vele schetsboeken en modelstudies. Enno ‘mocht’ al vanaf jonge leeftijd helpen bij het ‘gietstenen’-procedé. Hij mocht helpen bij

het ‘aanstampen’ van het steenmengsel. En ook bij het bronsgieten werd een beroep op hem gedaan.

We hebben de tentoonstelling de titel “Op weg naar de toekomst” gegeven. Niet alleen omdat Martin een van zijn beelden zo heeft genoemd. Uit alles wat ons museum van de familie Stolk als artistieke nalatenschap heft mogen ontvangen, komt het beeld (!) naar voren, dat Martin liever vooruit keek dan naar achteren. Dát er een nalatenschap is, is dan ook niet echt zijn verdienste; hij was niet zo ‘bewaarderig’. Dat deed Martins moeder, Gerrigje, die veel van zijn schetsboeken, foto’s, plakboeken vol krantenknipsels en ander materiaal voor het nageslacht heeft weten te behouden.

Martin wilde zijn werk voor hem laten spreken. Het woord voeren bij de onthulling van zijn beelden, was hem volkomen vreemd. En een eigen expositie van zijn werk was al helemaal uit den boze. Hij heeft altijd geweigerd daaraan mee te werken. Waarschijnlijk zit hij zich desondanks stiekem in het hiernamaals te verkneukelen, als hij ziet dat het toch tot een expositie is gekomen, zij het postuum. Martin was weliswaar niet godsdienstig, had niets met de kerk als instituut, maar de ‘kerk’ inspireerde hem wel. En hij was heilig overtuigd van het bestaan van een leven na de dood, in een hiernamaals.

Streng en rechtvaardig, gezellig en niet zwaar op de hand

Artistiek veelzijdig, en ook als mens een persoon met meerdere gezichten. Hij kon streng zijn, op een positieve

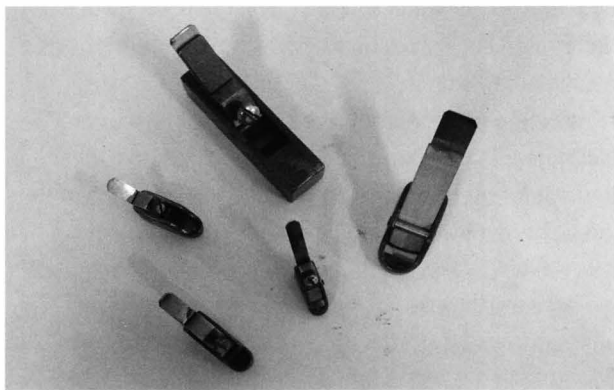

Op weg naar de toekomst, beeld bij Reef in Oldenzaal

manier: duidelijk en gedisciplineerd. Hij kon er slecht tegen, als zijn kinderen aan het 'klooien' waren terwijl hij geconcentreerd bezig was. Rechtvaardig: ieder is gelijk en verdient waardering, maar ook enigszins rechtlijnig. Hij kon behoorlijk koppig zijn en zijn zin doordrijven. Martin was als beeldend kunstenaar een solist, met een sterk perfectionistische inslag. Hij ontwierp en fabriceerde zelf zijn gereedschap of paste het aan aan zijn wensen. Hij was zuinig met dat gereedschap; uren kon hij besteden aan het zetten en slijpen van zagen en schaven.

Gedreven perfectionist: vioolbouwer

Martin ging minutieus te werk. Alles was tot in de puntjes voorbereid: gedegen studies gingen vooraf aan zijn ontwerpschetsen. Zo wist hij meer van de menselijke anatomie dan menig arts.

Zeer kleine, zelfgemaakte blokschaafjes voor de vioolbouw

Materiaal werd zorgvuldig gekozen, gereedschap zo nodig zelf gefabriceerd, voordat hij daadwerkelijk aan de slag ging. Schriftjes, dichtbeschreven met gedetailleerde informatie en tekeningen, getuigen daarvan.

Het beste is dat te illustreren aan de hand van zijn vioolbouw. Ooit sloot hij een weddenschap met Frans Bolscher: wie maakt als eerste een viool. Frans haakte al snel af, maar Martin ging door. Hij bezocht – op weg naar vakantie in Slovenië – regelmatig een vioolbouwschool in Mittenwald. Voor violen moest je speciaal hout gebruiken: Sloveense esdoorn, gekapt in augustus tijdens het eerste kwartier van de maan (dan bevat de boom de minste sap) en vervolgens minstens twintig jaar laten drogen. Martin heeft een karrevracht van dit hout naar Hengelo gehaald, genoeg voor een complete vioolfabriek. Uiteindelijk zijn het er acht geworden... Met een eigen signatuur, en ook nog goed klinkend. Trijntje bespeelde ze graag.

Ook in zijn monumentale werk en zijn bronsgieten ging hij zo te werk. En als dat dan gelukt was, dan juichte gans het huisgezin. Want dan trakteerde Martin op Chinees (of was het toch patat).

Martin als didacticus

Als docent kon Martin over het algemeen met veel geduld diverse technieken uitleggen en voordoen. Als een cursist, vooral als deze al wat langer les van hem had, onnodig de fout in ging met een werkstuk, kon hij opeens behoorlijk uit zijn dak gaan. Daarna legde hij weer rustig uit te leggen, wat er fout was gegaan en hoe dit opgelost zou kunnen worden. Zelf was hij altijd erg zorgvuldig in zijn werk en bij het bronsgieten lette hij ook altijd erg op de veiligheid van de cursisten. Waarschijnlijk is er slechts één keer iets misgegaan, waarbij hij zelf als enige gedupeerd werd. Voor het gieten had Martin heel lang een voorkeur voor een mix van 2/3 oud brons van afsluiters van de fa. Dikkers met er aan toegevoegd ca. 1/3 rood koper. Het eerste was lange tijd te koop bij de ijzerwerf in Hengelo en het koper kwam hier meestal ook vandaan. Soms ook via cursisten, die het over hadden van een verbouwing. Eén maal was er echter iemand wat onzorgvuldig geweest en was er een klein beetje water in een koperen leiding blijven zitten. Dit leidde tot een kleine explosie in de smeltoven, waarbij een fontein aan brons rond spoot. Martin, die de cursisten snel in veiligheid bracht, werd met wat druppels op de rug geraakt. Hij fietste even snel naar huis om er door zijn vrouw snel wat eiwit op te laten aanbrengen afgedekt met een gaasje, om daarna weer terug te fietsen en doodgemoeidereerd zijn werk bij de cursus af te ronden.

Het mysterie opgelost

In ons augustusnummer, p. 116, wisten we nog niet aan welke zuil Martin werkte. Dankzij moeder's krantenknipsels weten we dat inmiddels wel. Hij had opdracht gekregen van het personeel van de Twentsche Stoomblekerij in Goor om een zuil te maken. Deze is in 1957 ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van het bedrijf aan de directie aangeboden. Aan de vier zijden schetst Martin de geschiedenis van het bleken. Eerst door de invloed van zon en water, later via chemische processen, maar altijd door een sterke onderlinge samenwerking van werklieden, witte boorden en de directie. Het heeft niet mogen baten; het bedrijf bestaat niet meer.

De zuil staat nu aan de D.J. Bunschotenstraat in Goor. Wat ermee gaat gebeuren is onduidelijk.

Faghm

Where the action is

Gerrit Steenbreker

Als er één Twentse live band uit de jaren '60 is geweest die een onuitwisbare indruk heeft gemaakt dan was het wel Faghm uit Hengelo. Van de meeste bands kan men zich waarschijnlijk alleen maar de eigen bevindingen herinneren, maar van Faghm zijn hele flarden in het geheugen gegrift. Al ver voor het eerste nummer – *Where the action is* – werd ingezet, was er al vaak een behoorlijke spanning aanwezig in de zaal. Het publiek wist dat het zou worden ingepakt en meegesleurd. Het gaf zich graag over aan de Faghm experience. Faghm had lef.

Eind 1966 werd Faghm opgericht en leenden Freddy, Adri, Gertie, Herman en Martin hun voorletter voor de naam. Freddy Wouda, Herman ten Tije en Gertie Morsman hadden al een tijdje gesnuffeld aan de podia met de band Sound '66, waar Herman drumde, Freddy baste en Gertie zong. Na wat strubbelingen over het repertoire gaat Sound '66 ter ziele en wordt Faghm met toevoeging van Adri Banis, op gitaar en Martin de Leeuw op orgel een feit. Begin '67 staan ze voor het eerst op het podium van het Krejenus aan de Langelermaatweg, het latere Fashion. Een paar maanden later op Hemelvaartsdag staan ze al op het podium van het eerste grote popfestival van Nederland in de Markelose Kosterkoele.

De invloed van Gertie

In Sound '66 leerde Morsman dat er op het podium meer uit een optreden te halen viel dan gebruikelijk, iets wat hij nu uit zal bouwen. Het repertoire bestaat uit spetterende soul, rhythm and blues en andere zwarte muziek met een meer bluesy en jazzy achtergrond. Nummers als *Take Five*, *Caravan* van Duke Ellington en Gershwin's *Summertime* krijgen bij Faghm een eigen karakter vooral als de band uitgebreid wordt met de blazers, vader Karel Morsman, Karel Jacobs, Ben Seelen en Peter Ros. Gertie ontwikkelt zich als een entertainer eerste klas en blaast bovendien een behoorlijke partij mee op sax en dwarsfluit. Waar andere bands een show weggeven, leuk om naar te kijken, laat Gertie het publiek deelnemen. Van het publiek wordt meer gevraagd dan alleen applaus. Hij dwingt het letterlijk op de knieën. Morsman gaat verder dan het publiek 'yeah' te laten roepen op de vraag of everybody happy is. Wie heeft niet nog

Solist Gertie Morsman

jaren later op een bruiloft tijdens een imitatie van Gertie's versie van *Amen* op de knieën gezeten. Door bijna geheel Nederland, van Zeeland tot Friesland, teistert hij microfoon en buizenzangversterker met zijn dynamische stem, rafelig en altijd muzikaal. Faghm deelt de podia met menig grote Nederlandse band zoals the Hunters met Jan Akkerman, *Motions*, *Outsiders* en *C+B*. Ze staan in het voorprogramma van *Status Quo*, *John Mayall* en *the Kinks*. Publiek en organisatoren weten het: Faghm zorgt voor een ervaring, Faghm zet de boel op stelten. Soms letterlijk als Morsman als ervaren yogaman in lotushouding tussen twee microfoonstandaards hangt. Zalen gaan plat en van alles wordt uitgetoetst. Voor een tour met de NVSH maken ze experimentele muziek met licht en projecties. Menig Twentse muzikant droomt van dit succes, maar zoals zoveel succesvolle artiesten heeft Gertie eigenlijk nauwelijks in de gaten welke impact zijn charisma en optredens na jaren nog hebben.

'Een grand hotel van klein formaat'

't Lansink

Tuindorphotel & Restaurant

CT Storkstraat 18 7553 AR Hengelo (Ov)

Tel: 074 - 2910066

info@hotellansink.com - www.hotellansink.com

**een bril
van
ter braak**
goed gezien!

INDUSTRIESTRAAT 52 HENGLO TEL. 291 46 87
WINKELCENTRUM HASSELO TEL. 277 19 99

De bouwmarkt met service

Bergweg 9-13 Hengelo o.

Telefoon: (074) 291 89 07

Ook voor al uw klussen telefoon 06 11 14 55 45

Fixet Hackfort Noord

**Zelf meer
bereiken**

**door
samen te
werken**

De Rabobank biedt de kracht van de coöperatie.

Als coöperatieve bank geloven wij in de kracht van het collectief. Samen bereik je immers meer dan alleen. We delen kennis en stellen een deel van onze gelden beschikbaar via sponsoring en donaties.

rabobank.nl/centraaltwente

Een aandeel in elkaar

Rabobank

Gitaristen Adri en Jimmy in de stadhuishal Hengelo

Legendarisch waren de optredens in de stadhuishal bij de opening, samen met onder meer Blues Dimension en het optreden op het festival ter gelegenheid van Hengelo 100 jaar metaalstad.

Na nauwelijks vier jaar Faghm valt onverwacht het doek voor Morsman. Hij krijgt de ziekte van Pfeiffer, moet rust houden en wordt tijdelijk vervangen door Carel Swagerman, die hem wekelijks verslag komt uitbrengen. Na zijn terugkeer doet Morsman nog één optreden en houdt het dan voor gezien. Het heilige vuur is opgebrand, zijn motivatie weg.

Latere FAGHM-leden:

Eddy Tichelaar, Koos Wiekenkamp, Evert v d Wal, Ipo Oosterhuis, Ben Bemer, Bep Kamphuis, Toon Hebink, Bert ter Brugge en Carel Swagerman.

FAGHM verandert

Nu breekt een tijd aan van vele personele wisselingen. Een scala van goede en heel goede muzikanten passeert de revue, maar eigenlijk kan geen van deze bezettingen het vaandel zo hoog houden als dat in de tijd van Morsman is gedaan. De stijl verandert. De tijden zijn veranderd. Het publiek raakt verwender, soms zelfs blasé. Sensatie trekt publiek, alleen kwaliteit blijkt niet genoeg. Ook krijgt Nederland steeds meer concurrentie van hier optredende buitenlandse acts.

Omdat Faghm een echte live band was, zijn er nooit grammofoonplaten gemaakt. Geen producer durfde het aan. De energie zou niet op vinyl te vangen zijn. Het zou toch een slappe weergave zijn van wat er op het podium gebeurde. Misschien maar goed ook. Er zijn al genoeg bands geweest waarvan de vlag de lading niet dekte.

AMEN

Sommige dingen lijken logisch en achteraf weinig verrassend. Amen. Iedereen had het kunnen proberen, maar Faghm deed het. En na hun vele anderen. Op menig bruiloftsfeest later ging het publiek graag op de knieën onder het luidkeels meebrullen van de gospelsong Amen. Dit viel zal beslist elders op de wereld ook uitgevonden zijn, maar Morsman en co. vonden het in Twente uit. Voor die tijd ongehoord, maar die tijd was er wel rijp voor. Amen!

Drummer van het eerste uur Herman ten Tije moest in militaire dienst en ruimde in 1968 al het veld voor Ronnie Berends. Freddy Wouda was al in de zaak van zijn vader gaan werken en vervangen door ene Jimmy, een voortreffelijk gitarist. Voor Adri reden om op te schuiven naar de basgitaar. Pa Morsman had de band, met in zijn kielzog de andere blazers, verlaten. Maar uiteindelijk zullen ook Adri en Jimmy vertrekken en zo werd Faghm langzamerhand een Enschedese band met veel ex-leden van de First Move. De zwarte muziek wordt vaarwel gezegd, experimentele avant-gardepop neemt de overhand. In 1971 gaat een aantal leden van Faghm verder onder de naam Block. Faghm is niet meer.

bron: Bert Freriks, Pel Kotkamp.

In de popmuziek niet vaak vertoond: vader en zoon samen in een band. Vooral in de jaren '60 een unicum, daar veel jongeren zich toen bijna per definitie afzetten tegen hun ouders. Een aantal jaren heeft Karel Morsman met zijn zoon op het podium gestaan.

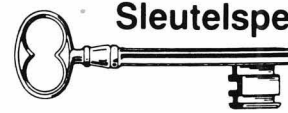
FAGHM: staand v.l.n.r. Ronnie Berends, Adri Banis, Karel Morsman, Gertie Morsman en Karel Jacobsen. Zittend Martin de Leeuw.

studio beerens
de beeldmakers

Fotografie
Multimedia
Internetproducties

www.studiobeerens.nl

Sleutelspecialist F. Havekes
VOOR AL UW

**SLEUTELS
LOTEN
LUITWERK**

Deldenerstraat 37, Hengelo 074 - 242 04 95

KAPSALON BEERLAGE

Bel voor een afspraak. vlot vakMANschap.

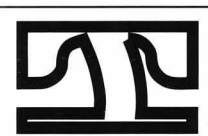
Oldenzaalsestraat 235 - Hengelo (ov) - 074-291 46 21
info@kapsalonbeerlage.nl - www.kapsalonbeerlage.nl

DOBEY HASSELO
Hans Vonkstraat 17
7558 BN Hengelo
Winkelcentrum Hasselo
Tel 074 2434789

DOBEY HENGLOSE ESCH
Uitslagsweg 95-15
7556 LN Hengelo
Winkelcentrum Hengelse Es
Tel 074 2566877

Uw advertentie hier?

THIJERT
bloemsierkunst

Deurningerstraat 106 - Hengelo.
Telefoon: 074 - 291 65 31 Fax: 074 - 243 12 90

- Boeketten • Kado-artikelen
- Interieurbepalingen • Hydrocultuur

info@thijert.nl www.thijert.nl

twentie [design
en dtp]

Willemstraat 71a 074 - 29 10 244
7551 DL Hengelo info@twentie.nl [twentie.nl]

welbions®

Prettig wonen is alles bij de hand hebben om lekker te leven. In een huis, straat en wijk waar ruimte is voor uw wensen en ideeën. Een plek waar u thuis kunt komen. Dat biedt Welbions.

Welbions creëert. Huizen, maar ook voorzieningen voor de inwoners van Hengelo. Dat doen we samen met partners, zoals gemeente, buurtverenigingen én inwoners in de wijk. Wij vinden: een stad, een wijk of een buurt is meer dan een verzameling huizen. Het moet bieden wat u nodig hebt. De wijk is van u. U wilt er thuiskomen.

Kom kennismaken in onze woonwinkel aan de Paul Krugerstraat 44 (werkdagen tussen 09.00 en 12.00 uur) of bezoek ons via www.welbions.nl.

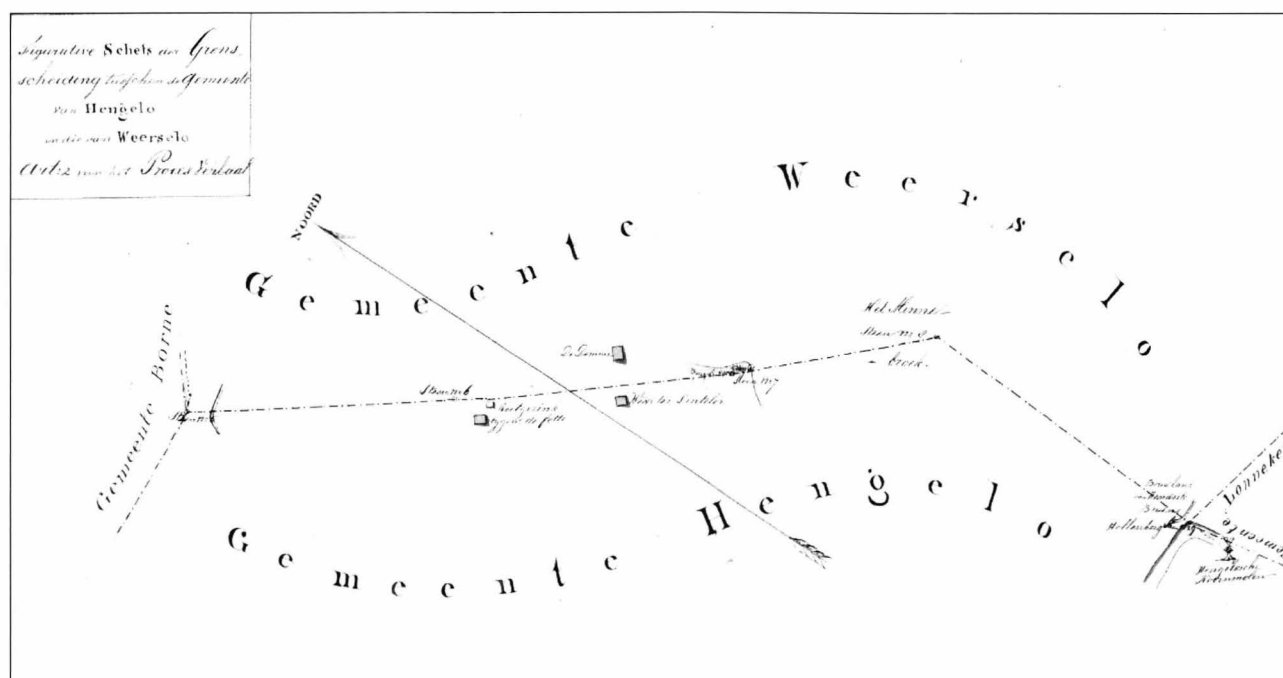
Creëert

Markegrenzen in Hengelo (IV)

de grens met Weerselo

Werkgroep markegrenzen Hengelo

We vervolgen de tocht langs de oude gemeentegrens van Hengelo: in Hengelo toen&nu van april 2015 kwam de grens met de gemeente Borne aan de orde, nu is de grens met de (voormalige) gemeente Weerselo aan de beurt. Voor mensen die de grens van Woolde wel eens zelf willen beleven, organiseren we op zondag 18 oktober 2015 een fietstocht van ongeveer 15 km langs het grootste deel van deze grens. Wilt u mee, geef u dan op. Hoe u dat kunt doen, staat aan het einde van dit artikel.

Figuur 1. Schets van de grens tussen Hengelo en Weerselo

De grens

De figuratieve schets uit 1820 (figuur 1) toont de grens met 5 stenen: keisteen N° 5 tot en met keisteen N° 9. De grens van N° 5 t/m N° 8 is de oude grens van de marken Woolde en Hasselo, die van N° 8 tot N° 9 is de grens van Woolde met de marke Klein Driene. De marken Hasselo en Klein Driene maakten deel uit van de gemeente Weerselo. Na een aantal grenswijzingen maken deze marken nu bijna geheel deel uit van de gemeente Hengelo. Beide delen van de grens zijn ongeveer 2 km lang; de figuratieve schets is niet op schaal. In de buurt van steen N° 8 (de steen in het Minnebroek, vlakbij de Houtmaat) is de grens in het landschap nog goed te zien. Ook een luchtfoto (bijvoorbeeld op www.markegrenzen.nl/marken/woolde) toont de grens duidelijk.

De heer Rensen¹ vond in 1977 op dit traject slechts twee stenen, N° 6 en N° 8. We zullen zien dat de toestand nu heel anders is.

De stenen

We besloten onze bijdrage in Hengelo toen&nu van april 2015 met keisteen N° 5, de Welemanssteen, die al heel lang verdwenen was. Volgens het markeboek van Woolde stond er al voor 1563 een laakpaal op deze locatie; in dit jaar is er sprake van een geschil rond deze paal. Laakpalen waren in die tijd meestal van hout ('laken' betekent 'inkerven'). Deze paal is dan later vervangen door een steen. Al op de oudste kadastrale kaarten is dicht bij de locatie water te vinden. Mevrouw Van Harten-Fransen² meldt dat volgens de heer Kotte de steen in de kuil [met

Verwijzingen

- 1) H.W. Rensen, *Diverse stukken en foto's*, Archief van Museum Hengelo, Inventaris nummer 43.1.
- 2) M.G.E. van Harten-Fransen, *Grens- en Markestenen rond de gemeente Borne*, 1993.

Figuur 2. De Welemanssteen

water] gezonken moet zijn. Deze kuil was later een vijver, welke enkele jaren geleden is leeggepompt. Daarbij kwam een grote kei tevoorschijn, welke dus waarschijnlijk de markesteen is. De steen staat nu vlakbij zijn oorspronkelijke plek, maar op privéterrein, en is dus niet te bezichtigen.

Figuur 3. Steen bij De Fotte

De volgende steen in keisteen N° 6 (proces-verbaal 1820: keisteen leggende ten noorden het huis van Roetgerink of bijgenaamd de Fotte). Deze steen werd in 1977 en 1992 nog gevonden, in het plaveisel naast de boerderij^{1,2}. De foto is van mevrouw Van Harten met verwijzing ervaar De Fotte; maar tegelijk zegt ze dat dit de Welemanssteen is, de steen waarvan ze ook zegt dat deze in de kuil is verdwenen. Bij de aanleg van de A1 is ervaar De Fotte afgebroken en is de steen verdwenen.

Bij keisteen N° 7 (proces-verbaal 1820: keisteen leggende op den noord oostelijken hoek van het bouwland van F. Wegter) hoort een verhaal. Deze steen lag ook vlak

Figuur 4. De steen bij Wegter

Figuur 5. De gravers

bij het traject van de A1. Erve Wegter werd gesloopt, maar de steen zou rond 1950 in de grond verdwenen zijn omdat hij in de weg lag. Ook deze steen haalt de krant onder de naam van 'Steen van oom Johan'. Amateur-historicus Gerard Nijhuis probeert de gemeente in beweging te krijgen, maar die komt, net als de steen, in 1992 niet omhoog. Dit in tegenstelling tot dit voorjaar waar bij overleg van onze groep met de gemeente, de gemeente direct bereid was de exacte plaats te markeren. De speurtocht met grondradar van het ITC (een faculteit van de Universiteit Twente) en prikstokken leverde in eerste instantie niets op, maar bij een laatste poging werd de steen gepeild op een goede meter van de gemarkeerde plek, 55 cm diep. Twee dagen later hebben we door het graven van een groot gat geconstateerd dat hier echt een grote kei in de grond zit, zie figuur 4. In figuur 5 wordt geproost op de steen, die net naast het parkeerterrein van het stadskantoor in de grond zit. Het omhooghalen van de steen van oom Johan staat hoog op onze wensenlijst.

Keisteen N° 8 (proces-verbaal 1820: keisteen gelegen in het Minnebroek) heeft tot enkele jaren geleden op zijn oude plek gelegen. Toen er een villa nabij de steen gebouwd werd, is de steen van het weiland naar de plek aan het voetpad verplaatst, zie figuur 6. Het voetpad volgt, richting het stadskantoor, de oude markegrens van Woolde en Hasselo.

Keisteen N° 9 komt bij het volgen van de grens met Lonneker aan de orde.

Fietstocht langs de grens van Woolde

De werkgroep bestaat op dit moment uit Ellen Beers, Rob Bloemendaal, Gerhard Post en Miny de Vries. Op zondag 18 oktober 2015 van 14:00 uur tot ongeveer 16:30 uur organiseren wij een fietstocht langs de grens van Woolde. De deelname is gratis, een gift voor Museum Hengelo wordt op prijs gesteld. U kunt zich aanmelden met een bericht naar hengelo@markegrenzen.nl (dit heeft de voorkeur) of door te bellen naar 074-2423244 (Gerhard Post).

Figuur 6. Steen in het Minnebroek

Lezers reageren

De Hengelose muziekschool van onderaf

Met interesse heb ik het artikel over de Hengelose muziekschool (augustus 2015) gelezen. Ik was 8 jaar, toen ik in 1951 voor het eerst naar de Leusveenschool ging om daar les te krijgen van juffrouw Straatsma. Zoals in dat artikel ook staat, was dat 2 keer per week. Zowel juffrouw Straatsma (later mevrouw Jansen- Straatsma) als de heren de Marez Oyens en Dijkhuis wisten de les-

Op de excursiefoto voor de bus staan v.l.n.r. Naça Pol, Tine Roesink, Casta Paalman, Wiesje Brommer, Nelly Boevink, mevrouw Jansen-Straatsma, meneer Jansen. Zittend v.l.n.r. zijn Anneke Analbers, Greetje Binschop, Tonnie Tinsel, Paul Clason

sen zo prettig en boeiend te maken, dat ik de volledige cursus van 5 jaar heb afgemaakt. Over het schooljaar 1952-'53 kregen we een gestencild rapport, maar vanaf het schooljaar 1953-'54 waren het echte gedrukte exemplaren. Het is leuk om weer te lezen, wat de vakken toentertijd waren. Aan het eind van het vijfde jaar werd een getuigschrift uitgereikt "wegens het met vrucht volgen van 5 jaar algemeen vormend muziekonderwijs.

In dat laatste jaar heeft mevrouw Jansen-Straatsma een excursie voor ons georganiseerd naar Arnhem. Daar brachten we een bezoek aan de Sint Walburgiskerk, waar haar broer (?) organist was.

Mijn vader had in z'n jeugd ooit viool gespeeld en aangezien het instrument er nog was, ben ik vioollessen gaan volgen. Die lessen werden, voor zover ik weet, gegeven door leden van het Overijssels Filharmonisch Orkest. Door dat lesgeven kwamen ze kennelijk in de knoei met hun eigen repetitietijd en zo kregen we ieder half jaar een nieuwe docent. In mijn geval kon ik het met de eerste heel goed vinden, met de tweede wat minder en bij de derde ben ik gestopt. Einde van mijn muzikale carrière.

Red de HSV-gevelsteen

Bij alle oud-HSV'ers zal de HSV-gevelsteen herinneringen oproepen. Voor de een is het de gevelsteen van de HSV nog gevestigd aan de Wolter ten Catestraat, voor de ander het onderstel van de buitenbank aan de Korenbloemstraat. De HSV, Hengelose Schoolvereniging, is opgehouden te bestaan. Het pand is verkocht en dat betekent dat de "bank" daar niet meer thuishoort. Een aantal oud-HSV'ers wil de gevelsteen terugbrengen naar de oude plaats aan de Wolter ten Catestraat. Inmiddels hebben zij de medewerking van de curator om de steen te redden. Ook de gemeente stemt in met het idee de gevelsteen/bank te behouden. Deze kosten worden geraamd op € 7.500. Voor de kosten moet een eigen 'steentje' worden bijgedragen.

Daarom een oproep aan alle oud-HSV'ers.

1. Maak minimaal € 15,- (mag ook meer zijn!) over op IBAN NL84ABNA0569508649 t.n.v. Vereniging Gevelsteen HSV o.v.v. je naam
2. Ga naar www.hsvgevelsteen.wordpress.com om onder de button 'Hoe betalen' je betaling aan te kondigen of te bevestigen en je actuele mailadres* door te geven.

3. Stuur dit bericht door naar andere HSV'ers waarvan je een mailadres hebt (broers, zusters, klasgenoten)

Reünie

Het is de bedoeling de onthulling van de gevelsteen/bank een feestelijk tintje te geven en zo mogelijk te combineren met een reünie in het voorjaar van 2016.

Voor meer informatie en sweet memories kijk op www.hsvgevelsteen.wordpress.com.

De commissie die het voortouw heeft genomen om de steen te redden bestaat uit:

- Carien Ekelmans [ouder van 2006-2012, bestuurslid VINBO, de steunvereniging van de HSV] c.ekelmans@home.nl
- Jan Willem van Beusekom [leerling 1962-1966] jwvbeusekom@gmail.com
- Pieter Sinninghe Damsté [leerling 1958-1965] info@damstecomunicatie.nl
- Jos Schwertasek [Museum Hengelo] j.schwertasek@gmail.com

Georg Schuisky

In ons juninummer hebben we aandacht besteed aan de lotgevallen van de familie Schuisky, die in de oorlogsjaren als Russische vluchtelingen in Hengelo hebben gewoond. Hun verhaal heeft een aantal reacties opgeleverd, o.a. over degenen die op de foto (p. 68) staan.

De heer Krouwel sr. attendeerde ons erop, dat de Oekraïner Sergei, links op de foto, zeer waarschijnlijk Sergei Eremenko is. Dat was een begenadigd musicus, die in 1947 naar Edmonton, Canada is vertrokken. Daar heeft hij een succesvolle muziekcarrière opgebouwd. Hij is daar omstreeks 1997 overleden. We hebben navraag naar hem gedaan bij het streekarchief in Edmonton, maar mochten nog geen reactie ontvangen.

Het meisje op de foto stond volgens de heer Gerard W. ten Voorde bekend onder haar (schuil)naam Annie. Ze was ondergedoken bij de familie Ten Voorde aan de Landmansweg. Annie kwam uit Sebastopol op de Krim. Ze werkte bij de Russische marine, en werd door de Duitsers als krijgsgevangen naar Nordhorn gebracht. Vandaar is ze door ene Chris Knol over de grens gesmokkeld en bij de familie Ten Voorde ondergebracht. Later is ze in Deventer door zelfdoding om het leven gekomen, waarschijnlijk vanwege haar ernstige oorlogstrauma's. Vader Ten Voorde was een verzetsstrijder; in ons artikel

aangeduid als Lange Jan¹, zoals hij in verzetskringen bekend stond. Ook moeder Ten Voorde was actief in het verzet. Lange Jan is voor hulp aan joden gearresteerd en heeft een lijdensweg moeten doorlopen langs het Oranjehotel in Scheveningen, kamp Vught en de concentratiekampen Sachsenhausen en Bergen-Belsen. Daar zou hij op 31 mei 1945 zijn overleden. Zo weet zoon Gerard ons te melden.

Gerard Jilleba

1 Ontleend aan het standaardwerk over het verzet in Twente, De Illegalen. De illegaliteit in Twente en het aangrenzende Salland. in Twente en het aangrenzende Salland, geschreven door de historicus Coen Hilbrink..

Reactie op

Rode Kruis 100 jaar

In Hengelo toen & nu van augustus 2015

Dhr. Luesink liet ons weten dat in het artikel enige vergissingen zijn geslopen.

Op pag. 102 staat een foto van een gewonde brandweerman. Deze foto is uit de periode dat de GGD het ambulancevervoer al van het Rode Kruis had overgenomen. Er staan dus geen Rode Kruismedewerkers op.

Op dezelfde pagina staat dat Gerrit Luesink in 1974 chauffeur/hulpverlener werd. Die functievermelding moet zijn; hoofd ambulancedienst.

Op pag. 103 zijn in het onderschrift bij de foto de namen verwisseld. Links staat Gerrit Luesink en rechts staat Henk Leunk.

Vacatures

Het Museum Hengelo is per direct dringend op zoek naar vrijwilligers voor enkele functies.

Redactiecoördinator/productiebegeleider magazine Hengelo Toen & Nu

Het blad verschijnt zes keer per jaar.

Suppoost/receptionist(e)

We zoeken vooral kandidaten die in de weekends inzetbaar zijn.

Voor beide functies kunt u contact opnemen met onze secretaris, Gerard Jilleba, 06 57590058, directie@museumphengelo.nl

marcel wilderink architect

interieur bouwmanagement
enschedesestraat 198
074 2429931

www.wilderink.nl

PROFESSIONEEL SCHILDERWERK MET OOG VOOR DETAIL

DE KONING SCHILDERS

NIEUWBOUW EN
ONDERHOUD VOOR:

- Particulier
- Woningbouw
- Utiliteitsbouw
- Industrie

OOK HET
ADRES VOOR:

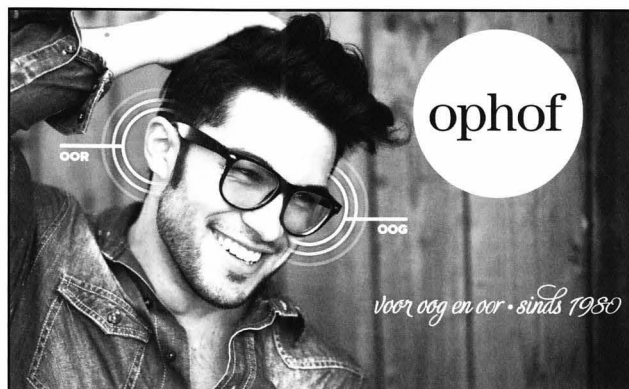
- beglazing
- vloer-, wand- en
raambekleding
- kleur- en
technisch advies

De Koning Schilders

1906 - 2006

Hassinkweg 9, Hengelo.
Telefoon: 074-2913692.

E-mail: koning@introweb.nl

ophof

voor oog en oor • sinds 1980

**HOUTHANDEL
SCHARENBORG**

Ganzebosweg 335
7548 PT Boekelo
Tel. 074-3676253
Fax 074-3676611
Autotel. 06-53394623

E-mail: houthandel@scharenborg.com

www.scharenborg.com

Café – Restaurant PECA

Oldenzaalsestraat 215

7557 GK Hengelo

Tel. 074-2914332

Anno 1926

Drukkerij Roelofs kleurt kwaliteit

Toen & Nu

Josink Esweg 23
7545 PN Enschede
T 053-430 63 60
E info@drukkerij-roelofs.nl
I www.drukkerij-roelofs.nl

wonen
slapen
textiel

www.brokinterieur.nl

De straat waarin wij wonen

Geschiedenis en verklaring van straatnamen in de gemeente Hengelo

Jos Schwertasek

Paul Krugerstraat

Alvorens we echt op stap gaan in deze straat, eerst iets over de geschiedenis van de buurt waarin deze straat ligt. In 1875 had de familie Van Benthem grote stukken grond ten oosten van de Weemenstraat en ten zuiden van de weg naar Oldenzaal gekocht.

Alles voormalig eigendom van baron Adolf Mulert van Huys Hengelo. Op dit bouw- en weiland legde ze een grote boomkwekerij aan met de naam Twentsche Boomkwekerij. In het begin bleek het een winstgevende onderneming te zijn, maar na verloop van tijd kwam er de klad in. Toen het met de kwekerij slechter ging, keek de familie uit naar andere mogelijkheden om inkomsten te verwerven. De verkoop van percelen bouwgrond voor woningbouw bleek een lucratieve zaak te zijn. De dochters konden jarenlang in het grote huis aan de Beekstraat blijven wonen zonder een beroep uit te oefenen. Rentenieren dus. Maar dat is een ander verhaal.

De grondprijs schommelde tussen de fl 1,75 en fl 3,= per vierkante meter. Er verschenen huizen voor de goeode burgerij en de kapitaalkrachtige fabrikanten bouwden

hun riant villa's. Zo ontstond de wijk die we thans de Afrikaanderbuurt noemen, maar die de eerste decennia werd aangeduid met Transvaalbuurt, verwijzend naar de afstammelingen van de Nederlanders die in Zuid-Afrika woonden en in een hevige strijd met de Britten waren gewikkeld.

De oliemolen

De buurt wordt in het noorden begrensd door de Oldenzaalsestraat, in het westen door de Weemenstraat, in het oosten door de Oude Molenweg en in het zuiden door de Drienerstraat.

Op de Hottingerkaart uit 1783 waarop we dit gebied kunnen weervinden, is een watermolen op de Drienerbeek getekend. Deze watermolen blijkt een oliemolen te zijn geweest. Een groot deel van dit gebied heette vroeger De Oliemaat.

Eeuwenlang is deze oliemolen in bedrijf geweest. Op het punt waar de Drienerbeek onder de Paul Krugerstraat doorgaat, lag de brug boven de oliemolen. En met boven bedoelen we hier vóór de oliemolen. Het hele gebied ten oosten van de oliemolen werd doorsneden door rechte sloten. Waarschijnlijk om het water vast te houden, nodig

Paul Krugerstraat richting Wolter ten Catestraat, 1900

Links Bothastraat, rechts Reitzstraat

voor het laten draaien van het molenrad. De vorm doet ook denken aan een bleekveld.

De eerste vermelding van de molen is in 1506. Door de eeuwen heen is de molen eigendom van de heren van Huys Hengelo gebleven. In 1778 wordt Jan Luijerink genoemd als olieslager. Hij moet een achterstallige pacht van 600 gulden betalen aan zijn landheer baron Mulert.

Met de sloop van het Huys in 1830 verdwijnt ook de molen. Althans, we vinden geen verdere vermelding. Tot 1910 was nog wel de molenkolk te zien. Deze lag achter het huidige woonhuis Schalkburgerstraat no. 25. In juli 1924 werd er door de bewoner, A. Friesendorp, een nieuwe beschoeiing achter zijn huis, grenzend aan de Drienerbeek, aangelegd. Er kwamen toen zware fundamenten en dikke eikenbalken van de vroegere beschoeiing, aan het daglicht.

Op een gedeelte van de Oliemaat werden huizen gebouwd en straten aangelegd. Tot 1921 droegen deze de namen Eerste en Tweede Oliemaatweg. Bij raadsbesluit van 8 januari 1921 werden deze namen veranderd in Reigerweg en Lijsterweg. De huidige Spechtweg heette voordien Oliemaatdwarsweg.

Naamgeving

De strijd van de Boeren tegen de Engelsen in Zuid-Afrika hield omstreeks de eeuwwisseling de gemoederen danig bezig. Nederlanders voelden zich verbonden met hun 'verwanten' aan het andere eind van de wereld. Gespannen volgde men de strijd van de "dappere Boeren tegen de perfide Britten". Tenslotte had men dezelfde voorouders, vond men. Heel Nederland leefde mee met de strijd van de Boeren tegen de Britse onderdrukkers. Dat de Boeren op hun beurt de zwarte bevolking onderdrukten en deze zelfs niet als mensen beschouwden, was toen nog niet aan de orde. Dit meeleven met de strijd kwam in veel gemeenten tot uitdrukking in het vernoemen van straten naar de leiders van de Boeren. Er werden comités opgericht en de Boeren-generaals en -politici werden geëerd met een straatnaam. Zo werden omstreeks 1900

de Eerste Tweede en Derde en Vierde Weemensdwarsweg omgedoopt in de De Wetstraat, Cronjéstraat, Steynstraat en Reitzstraat. De weg die voorheen Verlengde Wolter ten Catestraat heette werd Paul Krugerstraat. De twee zijstraten van de De Wetstraat werden vernoemd naar De la Rey en Botha.

Van Benthemlaan

De naamgeving van de Paul Krugerstraat heeft nog een bijzondere geschiedenis. In eerste instantie was de zandweg die liep vanaf de Oldenzaalsestraat naar de Drienerstraat, eigendom van de familie Van Benthem. Het eigendomsrecht werd nog benadrukt door de plaatsing van een draaihek aan de Oldenzaalsestraat. Toen Van Benthem aan het eind van de 19e eeuw bouw kavels verkocht, had dat tot gevolg dat er huizen werden gebouwd langs deze weg. Uiteraard moest de weg nu ook een naam krijgen, want de naam Verlengde Wolter ten Catestraat was ook geen briljante vondst. De voormalige eigenaar, Johan Van Benthem had wel een idee. Als men de weg nu eens naar de familie Van Benthem noemde. Van Benthemlaan klonk toch niet gek. Behoorde de familie Van Benthem niet tot de notabelen, met hun grote huis aan de Beekstraat? De familie was geparenteerd aan alle vooraanstaande families, zoals de Ter Horsten, Ten Cates en Hulshoff Pols. En had Vader Van Benthem als schoolmeester niet zo veel goeds gedaan voor het dorp? Hij had er voor gezorgd dat er elke week markt werd gehouden.

Jammer voor Van Benthem was de gemeente niet in voor deze suggestie en noemde de weg heel eenvoudig Nieuwe Weg. Een sterk staaltje van eenvoudig ambtelijk denken. Toen in Zuid-Afrika de Boerenoorlog uitbrak, kreeg het patriottisch medeleven met de 'boerjongkeerls' gestalte in de naamgeving Paul Krugerstraat. De andere wegen in dit gebied zouden spoedig volgen.

Anti-apartheid

Toen de strijd gericht tegen de apartheid in Nederland in de jaren tachtig meer aandacht kreeg, gingen er stemmen op om de namen van deze Transvaalse leiders te veranderen in de namen van de zwarte vrijheidsstrijders. De gemeente werd van alle kanten bestookt met verzoeken de namen te veranderen. Hele biografieën van de voormalige Boerengeneraals werden naar het stadhuis gestuurd, waaruit moest blijken dat het niet zulke lieve jongens waren geweest. Doch ook protesten van bewoners die zich niet stoorden aan hun straatnaam, maar die een schadevergoeding zouden indienen wanneer hun straatnaam veranderd werd. Ze moesten dan nieuw briefpapier laten drukken! Communicatie per e-mail bestond nog niet.

Rond 1890 zag de Paul Krugerstraat er zo uit. We kijken naar de Oldenzaalsestraat. Links de Drienerbeek

Het gemeentebestuur ging hier niet op in. Alleen de St. Bernardusschool kreeg de naam Mandelaveste toen de school werd omgebouwd tot een appartementengebouw, waarbij St. Bernardus verdween achter Nelson Mandela. De geluiden om de namen te veranderen zijn de laatste jaren verstomd. Gelukkig weet niemand meer wie deze Boerenfiguren waren en dat is maar goed ook, want ze zouden nu niet meer voor zo'n huldeblijk in aanmerking komen.

Vanaf Oldenzaalsestraat de rechterzijde

We beginnen de beschrijving van de Paul Krugerstraat aan de Oldenzaalsestraat. Het is niet de bedoeling dat we alle bewoners de revue laten passeren. We pikken er een aantal uit, omdat hun huis iets bijzonders was of anderszins bekend waren.

Het eerste stuk vanaf de weg naar Oldenzaal was tot eind jaren vijftig de kwekerij van Schouwink. Bij het bruggetje lag vroeger de reeds genoemde oliemolen. Voorbij de Schalkburgerstraat komen we bij de eerste villa. Het huis van dokter Harbers. Harbers liet de villa in 1923 bouwen als dokterswoning. Met als bijzonderheid drie toiletten. Architecten waren Janssen en Schrakamp.

Dokter Harbers woont er tot 1947 en verhuist dan naar het naastgelegen huis. Bij de verkoop is er de clausule dat er zich geen dokter of specialist mag vestigen. Een vreemd idee. Op 22 december 1947 wordt het een pension, gedreven door de familie Kuster. Niet lang want ik kan me nog herinneren dat in 1948 de zaak in de fik vloog. De villa die toen een strooien dak had wordt gedeeltelijk verwoest.

Het vuur is waarschijnlijk in de keuken ontstaan. De volgende eigenares, de Lambertusparochie, laat het strooien dak vervangen door een pannendak. De villa krijgt een nieuwe huurder namelijk G.J. Wilbrink (1949-1966) De parochie gebruikt de villa voor de Katholieke Arbeidende Jeugd of wel Kajotters. Daarnaast is er een jeugdsoos en een oefenruimte voor het jongenskoor. In 1966 wordt er de katholieke jeugdbibliotheek gevestigd.

Toen de parochie het afstootte, begon het getouwtrek. De villa werd aangekocht door het Regionaal Ziekenfonds Twente die het wilde slopen om parkeerruimte creëren. We komen daar later op terug.

Dankzij de inspanningen van de stichting Oald Hengel, de Bond Heemschut, de gemeente en woningbouwvereniging St. Joseph kon de villa worden behouden. Het bleek toentertijd niet mogelijk de villa aan één huurder te verhuuren en zo werd het huis omgevormd tot vier appartementen. De naam De Toog bleef gehandhaafd.

No. 43

Het volgende herenhuis waarnaar dokter Harbers in 1948 vertrok werd gebouwd voor C. Cardinaal naar een ontwerp van de architecten Van der Goot en Kruisweg.

Cornelis Nicolaas Cardinaal werd geboren in Surabaya op 10 november 1874 en kwam omstreeks 1900 naar Hengelo. Naar alle waarschijnlijkheid zat hij in de directie van de Twentsche Bontweverij. In 1902 wordt zijn zoon geboren en kort daarop heeft hij het nieuwe herenhuis aan de Paul Krugerstraat betrokken.

Villa dokter Harbers. Nu een appartementencomplex

Omstreeks vertrekt hij en wordt Ir. C.J. van der Sijp, ingenieur bij Heemaf, de nieuwe bewoner. Het is niet bekend wanneer hij Hengelo en het huis heeft verlaten.

Na het vertrek van dokter Harbers verliest het pand zijn woonfunctie en biedt het onderdak aan het Gewestelijk Arbeids Bureau. Begin 1970 komen de plannen op tafel voor een verhuizing. Aan de Oldenzaalsestraat werd het herenhuis van aannemer Ribberink afgebroken en vrees een nieuw kantoorgebouw. Inmiddels staat dit ook al weer enige jaren leeg.

Het oude kantoor werd uiteindelijk na een grondige verbouwing weer een particuliere woning.

Van Lookeren Campagne

We komen dan bij het inmiddels verdwenen herenhuis dat in 1903 werd gebouwd. Door wie is mij niet bekend. Waarschijnlijk Dirk van Lookeren Campagne, fabrikant en oprichter van de textiel fabriek Insulinde aan de Langermaatweg. Deze fabriek was geen lang leven beschoren en Dirk vertrok naar Wassenaar, naar Park De Kievit, ook geen slechte locatie.

De volgende bewoner wordt Curt Robert Gustav Croll, die bij Hazemeijer in dienst is. Hij is geboren in Berlijn en komt met zijn vrouw en drie kinderen in 1924 naar Hengelo. Verder weten we niets van hem. Ik vermoed dat hij bij Signaal heeft gewerkt. Opvallend is dat zijn kinderen op jonge leeftijd (10 jaar) al terugkeren naar Duitsland.

Na de oorlog was de villa eigendom van Hollands Signaal. Van 1945 tot 1950 bood het plaats aan de directie, het constructiebureau, de administratie en personeelszaken. Op

de teken tafels verschenen schema's voor de kruisers De Ruyter en De Zeven Provinciën.

Het was ook het eerste huis in Hengelo waar met kerst een verlichte ster voor het raam hing. Een gebruik meegebracht uit Scandinavië.

Onder de slopershamer

Nadat Signaal het huis had verkocht aan de G.J. Kasteelstichting, een sociaal fonds van personeel van het Ziekenfonds, werd de villa verbouwd. Halverwege bleek het een en ander tegen te vallen. Men had er al 30.000 gulden ingestoken. Wat nu? Er kwam een oplossing. De Welstandscommissie van het Oversticht gaf de doorslag. Het advies luidde: "breek maar af en zet er een nieuw kantoorgebouw neer". De architect Roel Meinen kon zich hier wel in vinden.

De beslissing deed heel wat stof opwaaien. Niet vanwege van het verdwijnen van de charmante villa, maar vanwege de verspilling van gemeenschapsgeld.

Na de afbraak was het Ziekenfonds een mooie parkeer ruimte rijker. Later zouden nog andere herenhuizen slachtoffer worden van het kortzichtige beleid van Het Oversticht, dat toch tot taak had over de schoonheid en de architectuur te waken. Maar daarover een volgende keer. We zijn nog lang niet klaar met de Paul Krugerstraat. Wordt Vervolg.

*Literatuur Molens Mulders Meesters, H. Hagens, 1980
Gemeente Hengelo
Het Beukske van Hengel, E. ter Marsch*

Bedrijvigheid in Hengelo in de twintigste eeuw

Wi gung'n altied verdan!

Wil Zwienenberg

“Schip voor schep brachten wij 80 kuub rood zand per dag op bij het spoorwegemplacement van het nieuwe treinstation in Hengelo. Onmeunig, alles met de bötte, kleijen en wosseln. Moar ait wat te lachn”.

Als ik die rode vrachtwagens van Olde Kalter door Hengelo zie rijden, denk ik altijd dat ze elke dag gepoetst worden. Zo glimmen ze. De heer Harry Olde Kalter denkt van niet, maar hij heeft al lang niets meer met het bedrijf Olde Kalter van doen. Hij geniet al jaren van zijn pensioen, samen met zijn vrouw Rikie. Zijn gezondheid laat hem momenteel behoorlijk in de steek. Maar toch vertelt hij graag en met enige trots over het bedrijf dat zijn vader heeft opgericht in Hengelo en waarin hij van jongs af aan in heeft meegewerkt. Zijn vrouw en dochter zijn druk met het zoeken naar foto's onder in een kast. Harry Olde Kalter doet ondertussen zorgvuldig zijn verhaal.

1984 Harrie Olde Kalter bij de eerste nieuwe vrachtwagen van het bedrijf Olde Kalter. Zijn vader is de oprichter van het bedrijf.

Werken als een paard

Zijn vader, Johan Olde Kalter, is geboren 1898 in Hasselo, op erve “Petersboer”. Hij trouwde met Sien Lotgerink en woonden tot 1939 in Klein Driene, toen gemeente Weerselo, naast het BWO voetbalveld. In 1923 begon hij met paard en wagen kalk en bomen te vervoeren tussen

1955, de derde generatie Olde Kalter, Johnny. Hij werd ook actief in het bedrijf

Nederland en Duitsland. Kalk ging het land uit. En op de terugweg werd hout meegenomen voor de Klompenmakerij in Wierden. Het waren lange werkdagen. Om goed zichtbaar te zijn op de weg, werden stallantarens van ‘Feuerhand’ achter de kar gehangen. Zijn kleindochter Miranda heeft er een zorgvuldig bewaard. Het is bijna antiek. Thuis hoorde men vader Olde Kalter nooit praten over export- of importformaliteiten met Duitsland. Nou was het ook geen man die zeurde of klaagde. Het vervoersbedrijf Olde Kalter was in het prille begin gevestigd aan de Deurningerstraat 165, tegenover café Bouwhuis, hoek Landmansweg. Daar heeft de fotograaf ter Beek nu zijn zaak.

De Feuerhand stallantarens. Bouwjaar 1926, uit Duitsland.

Houtskool in de tank

Toen de bedrijvigheid in Hengelo in de jaren dertig toenam, ging Olde Kalter zich bezig houden met grondverzet. Dat is een bedrijf dat alles doet wat te maken heeft met uitgraven, opslaan en afvoeren van grond. Het was keihard werken. Alle grond moest toen schep voor schep verplaatst worden. De eerste vrachtwagen van Olde Kalter was een Ford. Die was uitgerust met een houtskool-

1965. Johan Olde Kalter, oprichter van het bedrijf, viert met zijn vrouw hun 45-jarig huwelijksfeest.

vergasser achter de cabine op de laadbak. Niet bepaald een elegant vervoermiddel, zo'n tank met gas in je nek. Het gevaarte was ook nog anderhalve meter hoog. In de tweede wereldoorlog dreigen de Duitsers de vrachtwagens in bezit te nemen. Olde Kalter haalde direct de wielen van de wagen en verstopte ze goed. Na de oorlog werd zijn wagenpark uitgebreid met een vrachtwagen vanuit het Marshallplan.

Van alle markten thuis

Om de inkomsten veilig te stellen na de oorlog, ging het bedrijf zich op verschillende taken richten. Zijn zoon Harry steekt graag de handen uit de mouwen en werkt na de ambachtsschool mee in het bedrijf van zijn vader. Naast de gladheidsbestrijding in opdracht van de Provincie en Rijkswaterstaat, werden uitvaarten verzorgd. Harry was supersnel in het verwisselen van zijn outfit. In een oogwenk veranderde hij van een stoere vrachtwagenchauffeur in een puike uitvaartverzorgster. Het was een welkome afwisseling in zijn werk.

Voortdurende ontwikkeling

Het bedrijf groeide tijdens de wederopbouw uit tot een professioneel grondverzetbedrijf. Toch werd er na de oorlog nog een tijd gewerkt met paard en wagen, zoals voor het herstel en verhoging van het emplacement van het nieuwe Hengelose treinstation. Per dag haalt Harry 80 kuub rood zand uit de buurt van café Golbach aan de Oldenzaalsestraat. Aangekomen bij het in aanbouw zijnde station, werd het schep voor schep opgebracht. Het treinstation opende in 1951. Als een van de eerste in Hengelo ging Olde Kalter werken met een zelf werkend voertuig dat met ronddraaiende bakjes grond ver-

plaatste. Het heeft de mooie naam: Jacobsladder. Daarna kwam er een dragline, waarmee én sneller en méér zand verplaatst kon worden. Gevolgd door werktuigen met sterke dieplepels.

Aandacht voor gezin en bedrijf

Het echtpaar Olde Kalter krijgt vier zonen die allemaal gaan meewerken in de B.V. Olde Kalter. Het gezin en bedrijf verhuizen in de jaren vijftig naar de Deurningerstraat 107.

In 1965 vieren oprichter Johan Olde Kalter en zijn vrouw hun 45 jarig huwelijksfeest. Het feest vond plaats in café Pentrop. Na het feest was een vrachtwagen uit eigen bedrijf nodig om de bloemenzee naar huis te brengen. Johan Olde Kalter ging toen met pensioen. Helaas heeft hij daar maar twee jaar van kunnen genieten. Zijn vrouw werd 92 jaar oud.

Olde Kalter Hengelo

De vraag in Hengelo naar grondwerk en transport werd steeds groter. De werkzaamheden van het bedrijf Olde Kalter breiden fors uit met o.a. containerverhuur, transporten, sloop- en grondwerk en verkeerswerkzaamheden. Inmiddels is de vierde generatie Olde Kalter eigenaar van het bedrijf en sinds 2004 aan de Beitelstraat 28 gevestigd. Elk jaar in november vervoert Olde Kalter voor de Sint de cadeau's voor de kinderen in de Noork. Harry kijkt elk jaar met trots naar de Sinterklaasstoet die dan langzaam door de lange Castorweg trekt. Die rode vrachtwagens blijven de Sint trouw en dat doet hem goed.

Wie, wat, waar, wanneer?

Wil Zwienenberg

Voetbalteam

Op de foto uit 1941 van de naaiopleiding aan de Kerkstraat bij de zusters Franciscanessen hebben wij helaas nog geen reacties gehad. In het juninummer stond een foto van een voetbalteam van de NS. De heer Gerard ten Voorde herkent nog twee spelers. De eerste links van de middelste rij is Gerard van Nunen. De keeper op de voor-

grond is Chris Knol, die in de oorlog bij de familie Ten Voorde aan de Landmansweg ondergedoken zat. Chris Knol vertelde toen dat hij vanuit Nordhorn een Russisch meisje, een krijgsgevangene, uit de handen van de Duitsers had gered door haar achter op zijn fiets de grens over te smokkelen (zie ook p. 141).

De Christelijke Sportvereniging Kracht en Vriendschap

KEV, De Christelijke Sportvereniging K.E.V. rond 1950 in de tuin van het Vereenigingsgebouw

Rust roest. Sport loont

Dit voorjaar ben ik bij mevrouw Ter Welle-de Bruin op de thee uitgenodigd. Want op een foto uit ons archief van de opening van het stadion Veldwijk in 1949, herkent zij de gymnastiekvereniging waar zij als jongere lid van was. Zij heeft haar vriendin ook uitgenodigd. Speurend op de overzichtsfoto van het stadion kunnen zij zichzelf niet vinden. Maar zij waren er wel! Dat is zeker.

Hun meisjesnamen zijn Heintje de Bruin en Geesje Boerigter, toen leerlingen van de School met de Bijbel en in de jaren '40 en '50 lid van de Christelijke Sportvereniging Kracht en Vriendschap in Hengelo, K.E.V. Beiden deden zij aan gymnastiek. De feestelijke opening van het stadion werd luister bijgezet door een drumband van de eigen sportvereniging. Geesje liep voorop als een van de vier vaandeldraagsters van K.E.V.

Zij kunnen het clublied nog uit volle borst zingen: 'Krachtig klinkt het langs de lanen het clublied van ons K.E.V'. Beide dames zijn nu ruim 80 jaar oud, maar maken een veel jongere indruk. Zij ogen vitaal en bewegen nog makkelijk. Mocht u twijfelen of sport misschien iets voor u is....

Vroeger moest je tien jaar oud zijn als je lid wilde worden van deze gymnastiekvereniging. Met plezier vertellen de beide dames over hun mooie sportjaren. Plezier en saamhorigheid stonden bij K.E.V. voorop. Winnen en de resultaten stonden op de tweede plaats.

Er werd wekelijks één uur getraind. Dat was hard werken, omdat een groep van twintig gymnastes ná een vrije oefening ook nog op alle toestellen een oefening moesten doen. Dus het was hollen, discipline en veel lol.

Heintje was later nog lid van het handbalteam. En zij volgde een assistenten- opleiding, waarna zij mocht assisteren bij de gymnastieklessen aan de jonge kinderen bij K.E.V. Eerst droeg iedereen bij de gymnastiekgroep van K.E.V. blauw- witte kleding, later liep iedereen geheel in het wit. Dat vonden de dames een mooi gezicht. Het handbalteam heeft een tijdje groen- witte kleding gedragen. Want er bleek al te veel blauw-wit op de sportvelden rond te lopen.

Naast de wedstrijden presenteerde K.E.V. zich bij allerlei gelegenheden. Zoals op Koninginnedag, waar werd gedefileerd. Waarna met sportieve tred, mooi op maat, een tocht door de Hengelse straten volgde. Het zomervakantiekamp vond altijd plaats in Junne bij Ommen, bij boer Zeeman, dicht bij de rivier de Vecht.

De Christelijke Sportvereniging Kracht en Vriendschap is in 1918 opgericht in de gereformeerde kerk, die toen was gelegen aan de Wolter te Catestraat. Het begon als een gymnastiekvereniging. In 1958 kwam de atletiek erbij, daarna handbal, volleybal (1964) en trimmen (1968). Voor de 'bostrainingen' werd gebruik gemaakt van 't Weusthagpark, waar rond het hertenkamp menig zweetdruppeltje werd geproduceerd. Na aankoop van een mobiele kleedgelegenheid werd in 1969 het buitengebied in Groot Driene (weer) opgezocht (uit het jubileumboekje 'K.E.V. 75 jaar' in 1993).

Momenteel bestaat alleen nog de Trimclub van K.E.V. De overige afdelingen zijn in de jaren '60 en '70 opgegaan in andere sportverenigingen. De trimmers komen elke zaterdagmorgen bij elkaar in Groot Driene. In 2018 bestaat de vereniging 100 jaar. Dat moeten die trimmers toch halen!

Hier zien we het vrouwenhandbalteam van de Christelijke Sportvereniging K.E.V. in 1951. Staand van links naar rechts zien we Tine van Raam, ?, Heintje de Bruin, ?, Ineke Stolmeijer en Rikie Assink. Wie weet wie de andere dames zijn?

Gemeentelijk Gas- en Drinkwaterbedrijf

Bovenste rij van links naar rechts: ?, J. van Veen, A. de Brabander, B. Holtkamp, Scheuten, Engbersen, Weghorst, J. Oefering, H. Schipper, J. Scholten, H. Scholten. Tweede rij van boven: J. Scholten, R. Herklots, Strengers, H. Oldersma, Veldhuis, J. Rook, M. van de Einde, A. Rook, Hasselerharm, Norder, Egbers. Derde rij van boven: B. Wagelaar, G. Wannink, Oldersma, Directeur de heer R.W. van der Plas, van de Snee, J. Lugtenburg, van der Veer, A. Jansen, Ellenbroek, J. Rozenboom, B. Kamerich. Onderste rij: H. de Lange, H. Berndt, Onrust, ?, G. Stokkers, Oude Engberink, J. Oude Ophuis, Dogger, M. Meester, W. Slettenaar.

Op de foto uit 1984 zien wij de directeur en personeel van het Gemeentelijk Gas- en Drinkwaterbedrijf Hengelo. Deze foto is gemaakt bij het kantoor van het bedrijf aan de Tweekelerweg. De tentoonstelling in ons museum 'Hengelo moderniseert: Gas, Water en Licht' bracht de heer Wagelaar op het idee deze foto naar ons te brengen. Hij heeft van 1970 tot 1988 bij dit bedrijf gewerkt en was o.a. belast met de 'kredietbewaking' van het budget dat de gemeente Hengelo verleende voor alle werkzaamheden van het bedrijf. Op de foto staat het (bijna) volledige team van het Gemeentelijk Gas- en Drinkwaterbedrijf, vóór dat het in 1988 overging naar de IJsemij. Wie weet de ontbrekende twee namen?

En kunt u de namen aanvullen bij de foto van K.E.V.? Mail ons (redactie@museumphengelo.nl), bel ons (074-2594216) of kom ons bezoeken aan de Beekstraat, zodat wij uw oplossing in een volgend nummer kunnen melden. Ook kunt u altijd nog reageren op foto's uit onze eerdere nummers.

De erven van Klein Driene (65)

De historie van het erf Nijhuis

Gerrit Welberg

Op 21 januari 1727 wordt de verklaring nog eens weer voor het gericht geregistreerd maar nu nog met als aanvulling van nog schuldig zijnde belastingen als verponding en contributie tot en met het 1725.⁽²²⁾ Verrassend is het grote aantal 'goetheeren'. Liefst 8 personen waren volgens deze acte eigenaar van het erf Nijhuis. De pachters Wolter en Jenne Nijhuis verklaarden voor de genoemde bedragen al hun 'meubile goederen, peerden, beesten en gewas op den lande en specialijk daarmede voor verbinden haere eigendoemelijke vrije en allodiale (niet leenroerig) stücke saaijlant groot seven spint gelegen tussen Geert Oelrinks bree en Derik Oelrincks landerijen in de markte Kleine Drijne'. Dus al hun eigendommen werden als onderpand gesteld om de schulden te kunnen voldoen. Dat zag er voor de pachters dus slecht uit, ruim 517 gulden schuld is zeker in die tijd niet niks. Hoe de opsplitsing van het erf heeft kunnen plaatsvinden is niet vastgesteld. Mogelijk is een veiling van het erf daarvan de oorzaak maar het zou ook kunnen dat door vererving het erf is verdeeld tussen nakomelingen van een eigenaar uit het verleden. En zij zouden op hun beurt hun ontvangen deel weer verkocht kunnen hebben.

Van de pachter/bewoner moet nog opgemerkt worden dat hij te boek staat als Wolter Nijhuis, genoemd naar het erf waar hij pachter van is. Zoeken we zijn huwelijk dan ontdekken we dat Wolter op 3 april 1723 huwde onder de naam Wolter ter Hege, weduwnaar uit de Deldener Es, met Jenneken Nijhuis, weduwe uit Klein Driene⁽²³⁾. Wolter is kennelijk ingetrouwd op het erf Nijhuis. Het is trouwens moeilijk voor te stellen dat Wolter in drie jaar tijd een schuld van ruim 517 gulden exc. belastingschuld heeft kunnen opbouwen. Of verblind door de liefde of door de nood gedwongen om te hertrouwen is Wolter na zijn huwelijk waarschijnlijk verrast door, zoals dat in huidige termen wordt uitgedrukt, het aantreffen van de nodige lijken in de kast.

Executoriale verkoop 1

Zoals te verwachten was kon Wolter zijn schuldeisers niet tegemoetkomen en daarom werd op 15 juli 1728 op het erf van Wolter Nijhuis middels een noodgericht de volgende goederen publiek verkocht:

- '2 paardenwagens, ploeg en 3 karren
gekocht door Gerrit ter Becke voor fl. 50 - 0 - 0
- Spinde, pot, 4 stoelen, haal, koperen ketel,
emmer, 2 kalveren; gekocht door
Gerrit ter Becke voor fl. 8 - 0 - 0
- 2 bedden gekocht door Gerrit ter Becke fl. 2 - 10 - 0
- Smitstucke met (boek)weite tiendbaar,
vervolgelyk alle andere stucken door
Jan Leutgerink voor fl. 11 - 0 - 0
- Nijhuiskamp met rogge (boek)weijte en
haver door Roelof Wilberinck fl. 30 - 0 - 0
- Nijhuisbrake door Gerrit ter Becke fl. 1 - 0 - 0
- 't gewas in den Gaarden door
Gerrit ter Becke fl. 10 - 0 - 0
- stucke haver achter den Gaarden door
Gerrit ter Becke fl. 4 - 10 - 0
- stucke met rogge op 't Rot groot 6 spint
door Hendrik Nijhoff fl. 8 - 0 - 0
- Haverstukke met rogge ongeveer
3 schepel door Gerrit ter Becke fl. 13 - 10 - 0
- Haverstukke met rogge ruim 3 schepel
door Gerrit ter Becke fl. 18 - 10 - 0
- een mudde lands op 't Achterrot met rogge
en (boek)weite door Gerrit ter Becke fl. 16 - 0 - 0
- stucke op Ensinksrot met rogge
ongeveer een half mudde door H. Nijhof fl. 9 - 0 - 0
- mate met gras door Gerrit ter Becke fl. 1 - 0 - 0
- Een totale opbrengst van 183 gulden.
Voor elke gekochte post werden borgen
gesteld en de gerichtskosten bedroegen fl. 14 - 0 - 0

Pas op 23 februari 1733 werd door Gerrit ter Becke de gerichtskosten betaald en hij verklaarde samen met Evert Lodewijk als goetheren van het erf Nijhuis de 'çoopenningen van de gedistraheerde percelen met de heer richter Borgerink verliquideert te hebben'.⁽²⁴⁾

Nog een andere pachter

Waarschijnlijk heeft het erf in die tijd uit meerdere huizen bestaan want er blijkt nog een andere pachter in de problemen geraakt te zijn. Op 20 maart 1729 wil Winold Dietmer (zie 1709) voor het gericht te Delden beslag laten leggen op een kar en paard van Henrik Nijhuis.

Winold verklaarde dat hem de boedel van zijn oom Hendrik Lamberts ten Cate was toegefallen en hij dus mocht rekenen op de nog verschuldigde pacht, vandaar het verzoek tot beslaglegging. Henrik Nijhuis zou hem 36 gulden verschuldigd zijn tot mei 1727 en nog achterstallige rente van 24 gulden en 13 stuiver.

Ook Hendrik Nijhuis is bij het gericht aanwezig en verrassenderwijze ook nog Jan ter Waarbeek als mede eigenaar van 't Nijhuis. Zij overhandigen de richter een extract dat op 5 februari 1729 was opgemaakt door de richter van Oldenzaal waaruit bleek dat alle privé goederen al door Henrik Nijhuis t.b.v. zijn goetheren waren verbonden, ook wegens achterstallige pacht, van totaal 103 gulden en 10 stuiver. Daarom was Winold Diemer niet bevoegd 'om daarop enig regt te kunnen maken'. Het gericht werd dan ook verzocht dat Henrik Nijhuis 'van dese ongefundeerde en nulle instantie kost en schadeloos geabsolveert en de gearresteerde karre en peert gerelaxeert moge worden'.⁽²⁵⁾ Met andere woorden; Henrik verzocht dat de beslaglegging van kar en paard door Winold ongedaan werd gemaakt. Jan ter Waarbeek bleek het voor Henrik op te nemen door zich als borg te stellen indien nodig.

De goetheren van het deel dat Henrik Nijhuis van het erf in pacht had waren niet alleen Jan ter Waarbeek en Winold Diemer maar bovendien nog, zoals uit het extract uit 1729 blijkt, de volgende personen: Egbert Heijnk

Met de wanne haal iej het goeie spul d'r oet.

vlegel

wan

(Haijmerinck), Hinderic Lodewijck, Evert Bervelo, Roelof Wilberinck en Jan ten Brinckhuis. Allemaal namen die ook als goetheren voorkomen bij de pachters Wolter en Jenne Nijhuis.

Executoriale verkoop 2

Het zal Henrik Nijhuis niet gelukt zijn om alle schulden af te lossen. Op 31 juli 1733 vond namelijk de publieke verkoop plaats van de goederen van de weduwe Nijhuis in Klein Driene. We moeten maar aannemen dat Henrik inmiddels is overleden.

De volgende schamele bezittingen kwamen onder de hamer: 'een rode koe, een kalf, gortemeule, spinde, vier sto(e)len en een tafel, een emmer, een leupen, panne, haal, tange en een oude trog'. Verder 'een buil met reu-vesaat (knollenzaad), greste ?, spaan, vlegel, harken en een wanne'.

De opbrengst hiervan bedroeg niet meer dan 19 gulden en 9 stuiver. Verder werd er nog 'saatgewas' geveild: 'een mud land met rogge in de Drijner Esch, een stukke met haver en rogge in Enxsinkshoff, drie schepel land met rogge op Nijhuis-rot, omtrent ½ fime gerste in den gaarden, ongeveer ½ fijne rogge op Nijhuis-rot, mest in den valt, brand in de schoppe en het hooij in 't afdak, een oude koperen ketel, nog een ½ mudde land met weite op Nijhuis-rot' (26(1 fime (vieme) = 120 garven, een garf is een samengebonden bundel graan). Samen was hiervan de opbrengst 79 gulden en 5 stuiver waarvan de gerichtskosten nog af moesten.

Verkoop van bouwland op het Rot

Op 19 februari 1735 verkocht de weduwe van Berent te Cate (Kotman) o.a. twee stukken bouwland op het Rot dat was gelegen bij Wolter Nijhuis zijn woning. Dit is de laatste gevonden vermelding van Wolter Nijhuis.⁽²⁷⁾

Een goetheer in de problemen

Jan ter Waarbeek verkocht voor het gericht van Oldenzaal op 24 juli 1741 voor zichzelf en zijn mede eigenaren aan het echtpaar Engbert Bos en Jenne ten Cate een stuk bouwland genaamd 'het halve Huis' stukke gelegen op

het Voorrot onder het erve Nijhuis in Kleijne Drine'. Op zich hoeft deze verkoop niets te betekenen maar drie jaar later op 6 oktober 1744 lezen we dat er een overdracht plaats vond van 'de gerigtelijke gedistraheerde goederen van den boedel van Jan ter Waarbecke'. Dit betekent dat goederen van Jan ter Waarbecke publiek zijn verkocht. Dus Jan zat in financiële nood. O.a. werd aan Lambert Getkate overgedragen 'een zeste part van Gerrit Nijhuis in Driene voor zo verre het in den boedel van Jan ter Waarbecke behoort met den Eijkelcamp, nog een campjen door Gerrit Nijhuis gebouwet, te samen aangekocht bij distractie voor 184 gulden'. Eveneens werd uit die publieke veiling 'een half mudde lant op Nijhuis-Rot voor 104 gulden en 15 stuivers' verkocht aan Rolef Wilberink. Op gelijke wijze werd Jurrian Brinkhuis eigenaar van een stuk bouwland in de Drijner Esch en van een stuk land in de Nijhuisgaarden voor 116 gulden en 1 stuiver⁽²⁸⁾.

Een herinnering ter plekke aan de Sloetsweg

Genealogisch

Vanwege de opsplitsing van het erf Nijhuis en het ontbreken van delen in het RK doopboek van Deurningen is het erg moeilijk opvolgende generaties van het erf vast te stellen. Uit de beschikbare informatie lijkt het alsof de naamdragers van Nijhuis, die er toch in ruime mate in de marke Klein Driene geweest zijn, in de loop van de 18e eeuw aan het uitsterven is. De volkstelling van 1748 geeft weliswaar een gezin G. Nijhuis en vrouw Geertken met hun beide kinderen Hendrik en Ale (beiden ouder dan 10 jaar) maar zeer waarschijnlijk is de vader op 28 augustus 1723 gehuwd onder de naam Gerrit uit de Holtmaat met als bruid Geertjen Nijhuis, beiden uit Klein Driene. En de vader blijkt in 1748 bovendien 'daghuurder' te zijn en dat wijst er weer op dat hij geen zelfstandig boerenbedrijf had waarmee hij zijn gezin kon onderhouden.

Verdere opsplitsing van het erf Nijhuis

Hiervoor hebben we kunnen vaststellen dat er in de 1e helft van de 18e eeuw meerdere eigenaren waren van het erf Nijhuis. Waarschijnlijk heeft Jan ter Waarbecke nog een belangrijk deel van het erf in bezit gehad totdat ook hij kennelijk genoodzaakt was zijn deel van het erf pu-

bliek te laten veilen waardoor het ook aan verschillende eigenaren toekwam. In het vuurstedenregister uit 1751 is opgemerkt dat het erf 'Nihuis stukswijze is verkoft'. We stellen vervolgens vast dat in het resterende deel van de 18e eeuw en in de eerste jaren van de 19e eeuw regelmatig stukken grond uit het erf Nijhuis of op het Nijhuis-Rot worden verhandeld, o.a. verviel nog in 1785 op de erfgenenamen van Jan Nijhoff een zesde part van het Nijhuis wegens een sterfgeval.⁽²⁹⁾ Vanwege de vele verkopen van stukken land op het Nijhuis-Rot is het niet meer mogelijk met zekerheid vast te stellen of er in 1832, toen het kadaster operationeel werd, op het kadastrale minuutplan een huis aan te wijzen is dat nog een restant van het eeuwenoude erf Nijhuis zou kunnen zijn.

Mogelijkheden

Wel zijn er twee mogelijkheden;

1e Op 1 september 1794 kocht G.J. Lenferink uit Klein Driene een huis met 9 schepel land op Nijhuis-Rot van Aleida Overbeek.⁽³⁰⁾ Deze woning kunnen we volgen en stellen vast dat deze woning op de kaart van 1832 genoemd wordt. In de loop van de 20e eeuw stond deze woning bekend als boerderij-café 'het Rot', liggend op de NO-hoek van de kruising Sloetsweg – Oldenzaalsestraat. Enkele generaties bewoond door de familie Geerdink. Tijdens de bevrijding van Hengelo is het op 3 april 1945 in brand geschoten. Helaas ontbreekt een foto van dit erf annex café, misschien is er onder de lezers iemand die een foto bezit of weet wie hiervan een foto heeft. Graag even doorgeven aan de redactie. Het is bekend dat het St. Caecilakoor van de O.L. Vrouwekerk bij 't Rot wel eens hun jaarlijkse St. Caeciliafeest hield. Daarom dan maar een foto van deze club die bij 't Rot is gemaakt. T.z.t. kan dit erf afzonderlijk nog ter sprake komen.

2e Op 23 december 1801 kocht Welhuis uit de Lutte van B. Wilbrink twee stukken land, het ene op Nijhuis-Rot en het andere in den Nijhuisgaarden' gelegen, samen voor 200 gulden.⁽³¹⁾

noten erf Nijhuis

22) H.C.O., toegangsnr. 66.1, inventarisnr. 14

23) H.C.O., NH Trouwboek Oldenzaal

24) H.C.O., toegangsnr. 66.1, inventarisnr. 89

25) H.C.O., toegangsnr. 46.1, inventarisnr. 53

26) H.C.O., toegangsnr. 66.1, inventarisnr. 180

27) H.C.O., toegangsnr. 66.1, inventarisnr. 89

28) H.C.O., toegangsnr. 66.1, inventarisnr. 14

29) *Idem*

30) H.C.O., toegangsnr. 66.1, inventarisnr. 180

31) H.C.O., toegangsnr. 66.1, inventarisnr. 181

HONDERDEN REPRODUCTIES VAN OUDE LANDKAARTEN
EN STADSPLATTEGRONDEN

www.oudelandkaarten.eu

Zeer hoogwaardige reproductie's - 80 jaar lichtecht - fraai ingelijst

Lijstenmakerij

KISTEMAKER
Fotogalerie

DRIENERBEEKWEG 30 7557AN HENGELO

074-242 37 57 email: info@fotogaleriekistemaker.nl

ambachtelijke lijstenmakerij, 2000 voorbeeldlijsten

www lijstenmakerijkistemaker.nl

(aanrijden via Anninksweg - Kievitstraat - Drienerbeekweg)

SINDS 1885
IN DE
MODE

Juwelier Knoef
dé fashionjuwelier

Nieuwstraat 15 Hengelo | 074-2912315 | www.juwelierknoef.nl

wilmink-oosterveld

bouwbedrijf voor woning- & utiliteitsbouw

telefoon 074 - 266 70 36
www.wilmink-oosterveld.nl

Linderhof

Installatie Techniek

Oelerweg 24 Hengelo

074 -2431 000 info@linderhof-cv.nl

- Nefit HR.-ketels – Onderhoud – Service
- Designradiatoren
- Vloerverwarming
- Duurzame energie – Warmtepompen – Zonlichtsystemen
- Loodgieterswerkzaamheden
- Sanitair
- Zinkwerk

Garantie

op onze dienstverlening...

Pas als u tevreden bent,
zijn wij het ook.

Sinds 1924

Dekkers Garantiemakelaars

Oldenzaalsestraat 59, 7551 AP Hengelo

Telefoon (074) 291 57 00

E-mail info@dekkersmakelaars.nl

Internet www.dekkersmakelaars.nl

**TE
KOOP**

DEKKERS
GARANTIEMAKELAARS
(074) 291 57 00

Dien Elferink-Rauch, dienstmeisje bij de dames Van Benthem

Gerrit ter Welle

Het is vrijdagmorgen. De koffie staat klaar. Ik heb het gevoel alsof ik even aan het pauzeren ben. Mijn gedachten dwalen af naar wat ik de komende uren wel of niet te horen zal krijgen. Reden? Ik zit te wachten op Ja, op wie eigenlijk?

Om de vraag goed te kunnen beantwoorden, ga ik eerst twee weken terug in de tijd. Op mijn iPad komt een tweet binnen: 'therablum@museumhengelo, mijn oma was ooit dienstmeisje bij juffrouw van Benthem'. Voor de volledigheid meld ik dat een tweet een bericht in Twitter is dat uit maximaal 140 tekens mag bestaan. Na het lezen van het bericht denk ik: Geweldig, maar wie is therablum? Gelukkig biedt Twitter mij de mo-

gelijkheid om een bericht naar slechts één persoon te sturen, zonder dat anderen hetzelfde bericht kunnen lezen. Daarom besluit ik de volgende tweet te versturen: 'Dank voor uw reactie. Voor een uitnodiging wil ik graag contact met u opnemen. Bel mij op 06 2 33 55 603 of mail naar pr@museumhengelo.nl'.

Binnen twee weken komt er een antwoord. Nu weet ik in ieder geval wie 'therablum' is en ik besluit haar en haar gezinsleden uit te nodigen voor een bezoek aan ons museum. We spreken een datum en tijd af. Maar wat ik op dat moment nog niet weet is waar mijn gasten wonen. Hengelo? Almelo? Enschede? Of komen zij geheel ergens anders vandaan? Ook dat antwoord laat niet

het Van Benthemhuis in oude glorie

lang op zich wachten: Brenda Maathuis en haar echtgenoot komen uit Soesterberg, de vader van Brenda komt uit Hengelo. Brenda is de kleindochter van Dien.

De begroeting is allervriendelijkst, en al tijdens de koffie komen de eerste verhalen. Met name vader Jan ten Bloemendaal vertelt enthousiast over het verleden. Maar ook dochter Brenda blijkt over een goed en rijk gevuld geheugen te beschikken. Langzaam maar zeker kom ik bijna van alles te weten. In het bijzonder over Dien, het dienstmeisje van de dames Van Benthem.

Dien wordt op 13 april 1899 in Hengelo geboren. Zij is de jongste dochter van Peter Wilhelmus Rauch en Wilhelmina Wilmink. Het gezin woont aan de Tweekkerweg en bestaat uit vader, moeder en 9 kinderen (4 jongens en 5 meisjes). Dien is de jongste. Zus Mien zal later in Haarlem gaan wonen, broer Henk in Hilversum en broer Willem in Michigan (USA). Jo en Dien blijven in Hengelo. De overige kinderen overlijden al op jonge leeftijd. Voor zover bekend heeft Dien de lagere school doorlopen, en mogelijk zelfs nog enkele jaren huishoudschool. Maar daarover zijn Brenda en haar vader het niet helemaal eens.

Dien Rauch trouwt op 20 december 1924 met Henk Elferink, die bij Stork in de Timmerwerkplaats werkte. Ze gingen wonen aan de Beekstraat 45, vlak naast de patriciërswoning van de dames Van Benthem. Drie jaar later wordt een dochttertje, de moeder van Brenda, geboren. Normaal gesproken is het krijgen van een kind een bijzondere ervaring. Dien en Henk, daarentegen, ervaren de bevalling totaal anders. Voor Henk, de jonge vader, reden om het bij één kind te laten.

In die tijd was het bijna vanzelfsprekend dat kinderen op jonge leeftijd gingen werken. Dat gold ook voor Dien. Ruim voor haar huwelijk ging zij als dienstmeisje bij de dames Van Benthem werken. Dat houdt zij acht jaar vol. De standaardkleding voor een dienstmeisje is een zwarte jurk met een witte schort. Tot haar werkzaamheden behoorden onder meer het poetsen van het koperwerk en tafelzilver. Haar spaarzame vrije tijd werd gevuld met, zoals zij dat zelf omschreef, nuttige zaken: het huis aan de kant houden, breien, haken, kleding maken en kleding herstellen. Dat laatste op haar trapnaaimachine van het merk Singer. Kleindochter Brenda vertelt dat zij oma's oude naaimachine nog altijd in bezit heeft. Vlak voor de Tweede Wereldoorlog, in 1938, verhuizen Dien, Henk en dochter Dini naar een koophuis aan de Breemarsweg 129 (later omgenummerd naar

151). Daar is Dien vaak in de tuin aan het werk: diverse soorten mooie bloemen en de nodige groenten sierden haar tuin. Dat had onder meer tot gevolg dat de kelderplanken vol stonden met potten ingemaakte groente. Aardappelen kregen een plekje onder de trap.

Zowel met Pasen als met Kerst was het een traditie om een konijntje uit het eigen hok te nemen. Henk durfde het beestje echter niet zelf te slachten en liet dit door een bevriende boer doen. Gelukkig kon iedereen van die tractatie genieten. Ook werden kippen in de tuin gehouden. Niet zo verwonderlijk dan ook, dat de kleinkinderen hun oma en opa, 'Oma en Opa Kip' noemden.

Toen de dochter van Dien, de moeder van Brenda dus, jaren later met Jan ten Bloemendaal wilde trouwen, moest Jan eerst door de dames Van Benthem 'goedgekeurd' worden. Op zich niet zo vreemd omdat beide dames een grote verantwoordelijkheid jegens het gezin van hun (voormalig) dienstmeisje voelden. "Het leek wel", zei vader Jan tegen mij "alsof ik eerst voor een ballotagecommissie moest verschijnen, voordat ik om de hand van mijn geliefde mocht vragen."

Johanna Berendina Rauch, Dien, overlijdt op 80-jarige leeftijd plotseling aan de gevolgen van een hartaanval. Na het overlijden van zijn vrouw gaat opa Henk nog bijna dagelijks tussen de middag bij Jan en Dini, vader en moeder van Brenda, een warme maaltijd eten. Henk woont dan nog op zichzelf in de Helhoesstraat. Totdat hij, na een korte opname in het Borsthuis, in 1988 komt te overlijden, 92 jaar oud.

Met enige trots zegt Brenda dat haar oma een lieve, eenvoudige en zorgzame vrouw, moeder en oma was. Ze stond voor iedereen klaar, hield van gezelligheid, kon heerlijk koken en ging dikwijls mee naar de markt om voor de kleinkinderen een visje te kopen of een kroketje uit de muur te trekken. Zelf kon ze smullen van nierbroodjes. 'Oma Dien' aldus Brenda, kon prachtige vaak spannende verhalen vertellen. Meestal uit haar hoofd en zelf bedacht.

Brenda wil nog graag een verhaaltje aan mij kwijt, omdat zij zich altijd heeft afgevraagd hoe het in die tijd toch mogelijk was om voor het kopen van een huis aan de Breemarsweg een lening te krijgen. Zeker als je rekening houdt met het feit, dat opa timmerman was en oma een dienstmeisje. Toch niet bepaald beroepen waarbij veel geld verdiend kon worden. Maar het is hen wel gelukt. Dankzij de hulp van de dames Van Benthem. Voor het koophuis moest maar liefst fl. 3.000,00 betaald

“Haar spaarzame vrije tijd werd gevuld met nuttige zaken: het huis aan de kant houden, breien, haken, kleding maken en kleding herstellen”

worden. Een bedrag dat Dien en Henk niet konden opheesten. Gelukkig brachten beide dames een oplossing. Dien kon fl. 2.000,00 van hen lenen. En daarbij werd afgesproken dat alleen de rente van 2% in halfjaarlijkse termijnen betaald diende te worden. Bovendien moest Dien bij elke betaling eieren voor de dames meebrengen. Vele jaren later, nadat de laatste van de twee dames Van Benthem overleden was, is het openstaande bedrag van de lening betaald.

Tijdens de rondleiding door het museum komen voortdurend herinneringen aan vroeger naar boven. Bijna elke kamer roept bij vader Jan een mooi verhaal op. Zoals bij zoveel bezoekers maakt de keuken met al haar voorwerpen de meeste indruk op hem. Als hij zo enthousiast vertelt, komt het op mij over alsof ik bij een geschiedenisles aanwezig ben. Of naar een historische

roman zit te luisteren. Zijn vriendelijke glimlach duidt op een natuurlijke hoffelijkheid. Nog voordat ik het goed en wel besef, zijn we weer terug in het Auditorium en is het tijd om afscheid van elkaar te nemen.

Na het bezoek aan ons museum twittert Brenda nog diezelfde vrijdagmiddag ‘therablum Bij @museumhengelo met mijn vader terug naar de keuken waar mijn oma heeft gewerkt’. Aan het bericht wordt een prachtige foto toegevoegd.

Met veel plezier denk ik aan het bezoek van Brenda, haar echtgenoot en haar vader terug. Op een bijzonder prettige manier hebben zij mij kennis laten maken met Dien Elferink-Rauch, het dienstmeisje van de dames Van Benthem.

Meidenkamer in het Van Benthemhuis.

ALS IK HET GOED ZIE IS HET VAN GELINK OPTIEK

Optiek Speciaalzaak
Contactlenzenspecialist

Weemenstraat 51-53 Hengelo tel. 074 - 2917477

MUSEUM HENGELO

Het Museum Hengelo is op zoek naar
vrijwilligers voor diverse afdelingen:

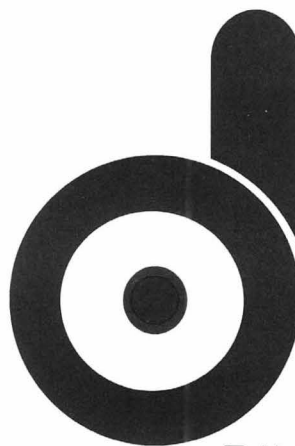
- Tentoonstellingen
- Archeologie
- Receptie (voornamelijk voor de weekenden)
- Administratie (assistentie)
- Auteurs voor ons blad 'Hengelo toen&nu'

Aanmelden bij het museum:

Beekstraat 51, 7551 DP Hengelo Tel. 074-2594216,
email: directie@museumhengelo.nl

www.damhuishengelo.nl

FINE SERVICE - VAKKUNDIG REPARATIEWERK AAN ALLE RIJWIELEN

Rijwiel
sinds 1935

Rijwielbedrijf Damhuis
Showroom en Werkplaats
Leusveenweg 18-24
7556 VB Hengelo centrum
Tel: 074-2917875

VESPA - PIAGGIO - GIANT - RII - SPARTA - SACHS - VINTAGE BROMMERS EN SCOOTERS - E-BIKES
KINDERFIETSEN - RACE FIETSEN - BMX - MOUNTAINBIKES - FIETS ACCESSOIRES - FIXED GEAR
MANDEN EN FIETSTASSEN - KINDERZITJES - REGENKLEDING - VRIJ BLIJVEND EERLIJK ADVIES

MARSKANT 64, HENGEL0 074 - 2428135, WWW.ADOLFSVERLICHTING.NL

VAN MODERN TOT KLASSIEK
1000M² SHOWROOM
PARKEREN VOOR DE DEUR

ADOLFS
VERLICHTING

VAN HEEK
SCHILDERWERKEN

*Met Van Heek komt
't goed in de verf*

- schilderwerken
- wandafwerking
- beglazingen
- betonrenovatie

Van Heek Schilderwerken B.V.

Enschedesestraat 186 7552 CL Hengelo (O) • Tel.: 074 - 291 30 23 • Fax: 074 - 291 03 44

Internet: <http://www.vanheek.nl> • E-mail: schilderwerken@vanheek.nl

Samenwerking met verhalenverteller Zuleika

Met ingang van 2 september is een intensieve samenwerking tussen Museum Hengelo en Zuleika gestart. Wekelijks, op elke woensdagmiddag, met uitzondering van schoolvakanties, vertelt Helene Huizenga, Zuleika Verhalenverteller, tussen 13.30 en 14.00 uur één of meerdere verhalen voor kinderen in de leeftijd van 4 tot 8 jaar. Aansluitend is tijd en ruimte gereserveerd voor Jeugdplein Hengelo. Daarin verzorgt zij tussen 14.00 en 15.00 uur een vertelworkshop voor kinderen vanaf 9 jaar.

Vertelworkshop

Een belangrijk doel van de vertelworkshop is kinderen kennis te laten maken met het fenomeen vertellen en ze te enthousiasmeren om zelf te gaan vertellen. Want vertellen is niet alleen goed voor de taalontwikkeling, maar zeker ook voor het zelfvertrouwen van kinderen en het leren presenteren. Maar vertellen is vooral erg leuk! Aanmelden kan via www.jeugdpleinhengelo.nl.

Vertelclub

Kinderen die enthousiast zijn geworden na het volgen van een vertelworkshop en zich verder willen verdiepen in het vertellen, kunnen zich aanmelden voor de Vertelclub. Daarin leren zij in 10 lessen de kunst van het vertellen met als afsluiting een echt verteloptreden voor familie en vrienden. Meer informatie is te vinden op www.zuleika-verhalenverteller.nl

Helene Huizenga

Helene is Verhalenverteller én Jeugdbibliothecaris. Heeft, naar eigen zeggen, twee prachtige beroepen, want zij mag kinderen kennis laten maken met verhalen. De ene keer leest ze een verhaal voor, de andere keer vertelt ze een verhaal. Twee vaardigheden die elkaar kunnen aanvullen en versterken. Ten opzichte van veel van haar collega's onderscheidt zij zich doordat zij beide vormen in haar werk afwisselend en met succes kan toepassen.

Een periodieke donatie aan Oald Hengel fiscaal aftrekbaar

Begin augustus jl. hebben de donateurs een brief van het bestuur van het Museum Hengelo/Stichting Oald Hengel ontvangen, waarin wij u een verhoging van de jaarlijkse donateursbijdrage hebben gevraagd. In de slotzin van deze brief hebben wij erop gewezen, dat we een ANBI¹-stichting zijn en uw gift dus fiscaal aftrekbaar is.

Voor culturele ANBI-instellingen - zoals Oald Hengel - mag de aftrek met 25% worden verhoogd. Maar daarbij geldt een drempel van 1% van het drempelinkomen en een minimum van € 60. Een periodieke gift aan een ANBI-instelling mag worden afgetrokken zonder dat er sprake is van een drempel en een minimum-aftrekbedrag.

Voor een culturele ANBI mag de aftrekpost met 25% worden verhoogd.

Aan een periodieke gift zijn de volgende voorwaarden verbonden:

¹ Algemeen Nut Beogende Instelling

De gift moet worden vastgelegd in een schriftelijke overeenkomst tussen geveer en de ANBI. Sinds 2014 hoeft dat niet meer via de notaris.

- De gift moet minstens een maal per jaar worden overgemaakt.
 - Deze bedragen moeten steeds (ongeveer) even hoog zijn.
 - Giften moeten minimaal vijf jaar worden overgemaakt. De gift stopt uiterlijk bij overlijden.
 - De ANBI levert geen tegenprestatie voor de gift.
- Ook kleine bedragen zijn op deze manier aftrekbaar. De verhoging van de donateursbijdrage wordt zo makkelijk terugverdiend.

Oald Hengel heeft een standaardovereenkomst beschikbaar en vanzelfsprekend helpen wij u graag bij de invulling hiervan.

Mocht u belangstelling hebben, dan kunt u contact opnemen met onze Administrateur, Tjeerd Schokker, tel. 074-2594216 of via een mail aan administratie@museumhengelo.nl.

OALD HENGEL OF NIEUW HENGEL ZENERINK IS OVERAL THUIS VOOR UW AAN- EN VERKOOP

Als **ZENERINK** makelaardij zijn wij voor u succesvol bij
de aan- en verkoop van uw woning.

Als **ZENERINK** hypotheekspecialisten zijn wij voor u
succesvol bij het afsluiten van hypotheken, op 'maat' gemaakt.

ZENERINK makelaardij Oldenzaalsestraat 109 Hengelo

Gaat u uw woning verkopen? Zengerink Makelaardij biedt u meer zekerheid

Als marktleider en gespecialiseerd woningmakelaar zijn wij in staat om voor u een beter resultaat te behalen. Met een nauwkeurige en onderbouwde taxatie en ons uitgebreide marketingplan (o.a. meer dan 1400 woningzoekenden) bieden wij u de zekerheid van optimale en vlotte verkoop. Geïnteresseerd? Bel vrijblijvend 074 - 243 1010 om een afspraak te maken voor een geheel vrijblijvende taxatie van uw woning.

Onafhankelijk hypotheekadvies

Wij bemiddelen gratis voor alle grote geldverstrekkers. Door onze onafhankelijke werkwijze kunnen wij u gegarandeerd de juiste hypotheek op maat aanbieden. Geïnteresseerd? Bel vrijblijvend 074-243 1010 en maak geheel vrijblijvend een afspraak. Vul op www.zengerink.nl uw hypotheekwensen in. U krijgt binnen 24 uur een maatlerekening toegezonden.

ZENERINK

makelaardij b.v.
hypotheekspecialisten b.v.

Oldenzaalsestraat 109 Hengelo (OV)
Postbus 950 7550 AZ Hengelo
info@zengerink.nl fax: 074 - 243 1001
www.zengerink.nl tel.: 074 - 243 1010

